

УДК 94 (477)

о. Юрій Мицик, Інна Тарасенко



## ІЗ НОВИХ ДОКУМЕНТІВ ДО ІСТОРІЇ СІВЕРЩИНИ XVII–XVIII ст. (частина 26)

DOI: 10.58407/litopis.230408

© Ю. Мицик, І. Тарасенко, 2023. CC BY 4.0

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1580-1284>, <https://orcid.org/0000-0003-1019-9749>

**Метою** цієї публікації є уведення до наукового обігу важливих документів до історії Гетьманщини XVII–XVIII ст., виявлених переважно в архівосховищах Кракова (Польща). Це різноманітна ділова документація (купчі, скарги, рапорти тощо), також листи польської шляхти, в яких описуються події Національно-визвольної війни українського народу проти гніту Речі Посполитої 1648–1658 рр. До того ж аналізуються інформаційні можливості цих джерел, виявляються особливо важливі свідчення. **Наукова новизна** тісно пов'язана з вищевизначеною метою, оскільки вперше до наукового обігу вводяться архівні, недруковані джерела, які зберігаються в Держархіві Кракова, відділі рукописів Бібліотеки Вроцлавського університету, відділі рукописів Бібліотеки Польської Академії наук і Академії Мистецтв у Кракові (Польща), Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, вперше встановлюються важливі факти з соціально-економічної та військово-політичної історії України середини XVII – XVIII ст., про діяльність судових органів, про повсякденне життя українського народу. Важливими є документи, що стосуються такого маловивченого регіону як Стародубщина. Ця етнічна українська земля нині знаходиться в складі Росії і там робиться все можливе, щоб стерти пам'ять про її державну належність. Натомість в Україні історія Стародубщини довгий час вимушено не вивчалася й зараз ці дослідження тільки починаються.

**Ключові слова:** універсал, листи, гетьман, Гетьманщина, Сіверщина, купчі.

У черговій частині статті ми продовжуємо вводити до наукового обігу документацію, яка стосується Сіверщини (про наші пошуки в архівосховищах і необхідність публікації документів з історії цього регіону України вже йшлося в попередніх частинах). Усього тут наводяться тексти 42 документів, з них 24 – XVII ст., 18 – 20–40 рр. XVIII ст. Більшість наведених джерел (24) зберігається в архівосховищах Польщі – по одному документу в Державному архіві Кракова та відділі рукописів (далі – ВР) Бібліотеки Вроцлавського університету, ВР Бібліотеки Польської Академії мистецтв і Польської Академії наук у Кракові (далі – БПАН) (22), а 14 документів в зібраннях Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського (далі – ІР НБУВ). Ще 6 документів взято з археографічної публікації польських істориків.

Серед представлених документів необхідно виділити ті, які доповнюють «Український Дипломатарій XVI–XVIII ст.», тобто універсали й листи гетьманів, полковників, взагалі козацької старшини. У цій статті їх небагато: це листи компанійського полковника Івана Максимовича (Рубана) (№ 22), новомлинського сотника Григорія Самійленка (Самойловича) (№ 12, 14).

Зазначимо, що наведені нижче документи можна поділити на три групи відповідно до їхнього місцезберігання. Першу групу складають документи, які походять із польських архівосховищ та польських археографічних публікацій. У другій групі представлено листи кінця XVII ст. з архіву компанійського полковника Іллі Новицького, який зберігається в зібраннях ІР НБУВ. Третя група – це документи кінця 20-х рр. XVIII ст. того само інституту стосовно конфлікту між козаками сіл Грицівка Сріблянської сотні Прилуцького полку й представниками старшинського роду Себастьяновичів.

Відкривають цю публікацію вісім документів, які стосуються Національно-визвольної боротьби українського народу проти гніту Речі Посполитої 1648–1658 рр. Більшість із них

взято з недавно опублікованого табірнього щоденника польного гетьмана литовського, фактично головнокомандуючого військами Великого князівства Литовського (далі – ВКЛ), князя Януша Радзивілла. Цей щоденник майже не використовувався українськими дослідниками, а переклад наведених документів (точніше витягів із них) публікується вперше. У них стисло говориться про наслідки нещасливої для повстанців Лоївської битви 1649 р. і водночас про взяття ними Кричева в Білорусі, причому називаються й імена керівників повстанських загонів (№ 4). Говориться й про штурми повстанцями міста Чечерськ, що знаходиться у 67 км. на північ від Гомеля. Із попередніх відомостей щоденника, які ми публікували на сторінках «Сіверянського літопису»<sup>1</sup>, відомо, що в цих штурмах активну роль відігравали козаки Менської сотні Ніжинського полку. Довідавшись, що Радзивілл після перемоги в Лоївській битві перекидає обложеною підмогу на чолі з Вінцентієм Гонсевським, козаки цього разу були змушені відступити. Особливо важливі дані про замирення повстанців, які діяли на території Білорусі, і командувачем війська ВКЛ князем Я. Радзивіллом, після укладення Зборівського миру 17.08.1649 р. та про роль українського дипломата Силуяна Мужилівського в цій справі. Новина з литовського табору 1651 р. (№ 7) розповідає про нещасливу для повстанців битву під Ріпками. І хоча її зміст дуже нагадує реляцію про цю битву, яку ми опублікували раніше<sup>2</sup>, однак тут є важливі оригінальні деталі. Це стосується, наприклад, причин поразки повстанців: чернігівського полковника Небабу невірно поінформували про сили ворога козаки прикордонної застави, які втекли після невдалої сутички з передовим загonom війська ВКЛ на чолі з литовським стражником Григорієм Мирським. Лист невідомого з Вільна від 12.09.1654 р. стосується вдалого походу московсько-українського війська на Білорусь. Як відомо, козацькими військами там командував наказний гетьман, ніжинський полковник Іван Золотаренко, який і поліг під Биховом. У цьому поході брали активну участь і козаки сіверських полків, тому ми вирішили подати тут цей архівний документ.

Далі йдуть документи часів Руїни та кінця XVII ст., які походять із колекції (20 рукописних українських збірників XVI–XVIII ст.) польського історика Мар'яна Гожковського. Останній вивіз їх у 1859 р. у Краків. Хоча такі його дії викликали протести української громадськості, найперше професора Володимира Антоновича, однак рукописи залишаються там дотепер й майже не використовуються археографами. Тут ми наводимо тексти семи документів зі збірника № 280 (№ 9, 10, 12, 13, 14, 15, 16) і по два (№ 9, 19; 23, 24) – із збірників № 272 і 267. Ще 9 документів взято зі збірника № 261, але вони належать до XVIII ст. і тому про них йтиметься пізніше. У першому збірнику міститься «Судова книга Козельця», який був тоді сотенним містом Київського полку, від 1708 р. – центром управління цього полку, а нині є смт. Чернігівського району. У другому збірнику містяться різноманітні акти XVI–XVIII ст.

Почнемо з двох документів збірника № 272, які стосуються Батурина. У першому з них – випісі 1664 р. з батуринських міських книг (№ 9), який містить у собі дарчу на частину млина батуринського міщанина Сави Полонця Крупицькому монастирю. Тут дещо інакше подається прізвище батуринського сотника: не Гнилозубенко, а Гнилозуб. У другому випісі 1692 р. (№ 19) міститься купча на продаж дому батуринським жителем Грицьком Різником свого будинку Мгарському монастирю. У ньому згадується батуринський міський писар Лаврін Клименко, досі невідома особа.

У збірнику № 267 містяться переважно документи, писані московським скорописом, в основному щодо Путивля. Але є два документи, написані українським скорописом (№ 23, 24), 1697 і 1698 рр., які містять розписки путивльського жителя Микити Малого про умови оренди млина Петропавлівського монастиря під Глуховим. Важливо зокрема те, що тут згадується св. Димитрій Ростовський (Туптало), котрий був у цей час ігуменом Петропавлівського монастиря. Зазначимо, що пізніше цей М. Малий, очевидно розбагатівши, вступив у конфлікт з обителлю.

Документи козельської судової книги (збірник № 280) публікуються взагалі вперше. Їхній ряд відкриває документ 1664 р. (№ 10) ухвала козельського суду щодо позову козачки Ящихи на Максима Ониськовича. В іншому документі того ж року (№ 11) наводяться матеріали судового розслідування справи про образу козачки й примирення сторін. Тут дуже важливою є згадка про невідомого досі київського полкового суддю Андрія Гайду. Цей документ дозволяє також продовжити каденцію козельського сотника Марка Гарячки (досі вважалося, що він був сотником лише в 1654–1660 рр.) і називає невідоме досі ім'я козельського городового отамана Андрія Гавриловича (№ 11). Стислий запис 1685 р. (№ 13) стосується арешту двору козельського міщанина Якова київським полковником

<sup>1</sup> Мищик Ю., Тарасенко І. Із нових документів до історії Сіверщини XVII–XVIII ст. (частина 25). *Сіверянський літопис*. 2023. № 3. С. 70–71.

<sup>2</sup> Джерела з історії Національно-визвольної війни українського народу 1648–1658 рр. Київ, 2013. Т. 2. С. 208.

Григорієм Карповичем (Коровкою-Вольським). Причиною арешту була несплата в умовлений термін 600 злотих. Інший запис того ж року (№ 14) містить угоду про примирення між двома козелецькими міщанами. Цей документ важливий ще й тим, що називає прізвище невідомого досі писаря Київського полку Климентія Радича Завицького та вказує на ще одну каденцію козелецького городского отамана, яку досі визначали у 1697 р.<sup>3</sup> Ще один запис 1688 р. (№ 15) є особливо цінним, бо тут наводиться дарча генерального судді Михайла Вуяхевича-Височинського (був наказним гетьманом під час Кримського походу 1689 р.!) двору в Козельці й землі біля міста Межигірському монастирю. Це зайвий раз свідчить, що прийняття ним чернечого постригу в 1689 р. не було випадковим. Цей документ дозволяє встановити ім'я дружини Вуяхевича (Катерина Жукинська), дозволяє продовжити каденцію ігумена Межигірського монастиря Феодосія Васьковського, уточнити історичну топографію Козельця. Далі йдуть дві купчі, пов'язані зі старшинським родом Солонин, найвідомішим з яких був Костянтин Солонина, київський полковник у 1669, 1671–1682, 1687–1689 рр. У першій купчій 1688 р. (№ 16) дружина К. Солонини – Агафія – купувала двір у Козельці в міщанина Мойсея Мандиченка. Тут слід охарактеризувати Агафію словами видатного українського історика Вадима Модзалевського, котрий написав: «Агафія ... надзвичайно енергійна жінка; під час відсутності чоловіка писала часто свої розпорядження по управлінню Київським полком; померла в Козельці після 1696 р. удовою»<sup>4</sup>. Цей документ дозволяє уточнити інформацію й щодо внука К. Солонини – Данила Яковича, який зробив наступну купчу у 1689 р. (№ 17). Данило обіймав посаду київського полкового писаря у 1688–1689 рр., а в 1706–1708 рр. став знатним військовим товаришем<sup>5</sup>. Дані Модзалевського про отримання ним універсалу Івана Мазепи від 23(12).01.1706 р. на с. Кіпті (нині – село в Чернігівському р-ні) підтверджуються. Цей універсал надрукований українським археографом Іваном Бутичем<sup>6</sup>. Але іншого універсалу (від 25(14).12.1708 р.) ще не виявлено й навіть неясно, хто його видавав: Іван Мазепа чи Іван Скоропадський. За Модзалевським, Данило в 1688 р. купив у чемерського жителя Мойсея Могеленка двір у с. Чемер (батьківщина гетьмана Кирила Розумовського (!); нині – село Чернігівського р-ну) за 14 коп, яке розташовується поблизу Кіптів. Логіка дій Данила зрозуміла. Оскільки він отримав на уряд київського полкового писаря це село, то прагнув округлити свої володіння за рахунок купівель. Виникає тільки питання: чи не був цей Мойсей Могеленко тотожним зі згаданим у попередній купчій Мойсеєм Мандиченком?

Наступний документ (№ 12) походить з ІР НБУВ. Це лист 1685 р. новомлинського сотника Григорія Самійленка (Самойловича) до Олександра Стрижевського, у якому йдеться про незаконну порубку лісу. Лист дозволяє збільшити термін каденції цього сотника, який раніше обмежували 1688–1708 рр. Ще один лист того ж автора 1690 р. (№ 13) був звернений до старости с. Нехаївки під Коропом Лук'яна Василевича. У ньому висловлювався протест проти верстання козаків у підданих компанійського полковника Іллі Новицького та про намір сотника скаржитися на такі дії старости гетьману Івану Мазепі. У 1693 р. вже сам Василевич звертався до Новицького (№ 20) в господарських справах, зокрема щодо продажу тютюну козакам Коропа. Інший лист (від 8.04.1695 р., № 21) був написаний йому ж вчителем дочки Новицького Одарки, яка «псалтыр вьвчила і акафісты доучует». Отже, маємо рідкісне документальне свідчення про освіту українських жінок у XVII ст. У наступному листі (№ 22) до Новицького звертався Рубан за порадою щодо конфлікту в Ромнах між компанійцями й місцевими жителями, коли один компанієць загинув, а другого було поранено. Тут є важливим те, що Іван Максимович (Рубан), компанійський осавул, права рука Новицького, підписався як полковник, а Новицького він ніяк не титулує, називаючи його «добродієм», а в адресі вказувалося, що лист був направлений йому як «найзначнішому товаришеви войсковому». Цю не зовсім зрозумілу обставину можна пояснити тим, що Новицький у 1696–1697 рр. виходив у відставку і його полком тимчасово командував колишній осавул. У 1697 р. полк очолив син Іллі Новицького Іван.

Далі йдуть 8 документів 1728–1729 рр. щодо вищезгаданого конфлікту жителів с. Грицівки з Себестіановичами – взаємні скарги, які направлялися гетьману Данилу Апостолу, також «доклад» гетьману (№ 25–26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33). Суть конфлікту полягав у тому, що с. Грицівка (село Талалаївського, а з 2020 р. – Прилуцького р-ну) було надане разом із селянами, як свідчить В. Модзалевський<sup>7</sup>, ще Мазепою у 1709 р. у власність Адріану (Андрію) Себестіановичу, писарю Прилуцького полку (1709–1714) і суддею того ж полку (1714–1718). Цей само універсал Мазепи був стверджений гетьманом Апостолом

<sup>3</sup> Кривошея В.В. Українська козацька старшина. Київ, 2005. С. 174.

<sup>4</sup> Модзалевский В.Л. Малороссийский родословник. Киев, 1914. Т. 4. С. 710.

<sup>5</sup> Там само. С. 712–713.

<sup>6</sup> Універсали Івана Мазепи 1687–1709. Київ–Львів, 2002. Ч. I. С. 475.

<sup>7</sup> Модзалевский В.Л. Малороссийский родословник. С. 585.

удові Себастьяновича – Феодорі. Але селяни відмовлялися виконувати «послушенство», не зважали й на два укази наказного полковника в 1728–1729 рр. Петра Носенка. У зустрічних скаргах селяни вказували на свою належність до козацького стану, а сини покійного Андрія Себастьяновича (Іван, Василь, Матвій) вимагають від них «послушенства». Інші жителі села скаржилися на порушення Себастьяновичами права їхньої власності. «Доклад» Апостола свідчить, що жителі села самовільно вписувалися в козаки. Документів, які б говорили про результати розгляду цієї справи, не виявлено, але зміст «докладу» дає підставу вважати, що справа була вирішена не на користь селян.

Ділі йдуть дев'ять купчих 30-х–40-х рр. XVIII ст., виявлених у ВР БПАН. Вони стосуються купівлі земель в основному в Івангородській сотні Ніжинського полку для потреб генеральної артилерії. Купча 1733 р. (№ 35) називає невідомі досі імена івангородського городского отамана Пилипа Кривоноса та сотенного писаря Олександра Састовського. Купчі 1735 і 1742 рр. подають відповідно імена інших писарів – Юхима Щуби та Сави Малюги (продовжують термін його каденції), а купча 1739 р. – ім'я глухівського сотенного писаря Якова Макухіна. Купча 1742 р. (№ 39) називає імена невідомих досі наказного сотника Комишанської сотні Гадяцького полку Кирила Роя та городского отамана Остапа Яценка, а купча 1743 р. (№ 40) дозволяє ще на рік продовжити каденцію писаря згаданого вище Сави Малюги. Купча 1745 р. (№ 42) також дозволяє ще на рік продовжити каденцію писаря сотенного осавула Павла Киселевського й городского отамана Петра Пащенко. Завершує цю публікацію документ 1751 р. (№ 43). Це запит Генеральної військової канцелярії щодо генеральної військової артилерії та відповідь на нього.

Насамкінець зазначимо, що підписи-автографи в документах підкреслені нами, а слова, які не вдалося прочитати – знаком (...)\*. Квадратними дужками позначені пропуски в тексті через якісь дефекти (обірвана частина тексту тощо) або відновлені по смислу слова. Даткування, переважно подане кириличними літерами, переводимо арабськими цифрами. Публікація текстів здійснюється за правилами Я.І. Дзири (дещо скоригованими)<sup>8</sup>.

Сподіваємось, що ці джерела будуть цікавими й краєзнавцям, оскільки додатково висвітлюють історію населених пунктів Сіверщини, соціально-економічну, церковну та культурну історію краю.

\* \* \*

#### № 1

**1649, серпня 3. – Табір литовського війська під Лосвом. –**

**Уривок із листа литовського підчашого Казимира Тишкевича.**

«[...] Повідомляю теж в. м., м. м. пану, що це гультайство три дні штурмувало Чечерськ, а на четвертий день само втекло, взявши «язика», який сказав, що частина нашого війська вийшла з Речиці [...]».

**(Korespondencja wojskowa hetmana Janusza Radzywiła w latach 1646–1655. Część 1. Diariusz kancelaryjny 1649–1653. С. 159).**

#### № 2

**1649, серпня 3. – Табір литовського війська під Лосвом. –**

**Уривок із універсала князя Януша Радзівіла про Лоївську битву.**

«[...] Сотників, військових писарів, атаманів, осавулів та іншої старшини чимало полягло, чимало живцем до рук наших потрапило з київським полковником, якимось Кричевським, шляхтичем із Брестського воєводства, котрий раніше був у війську Речі Посполитої чигиринським полковником, а до Литви був посланий Хмельницьким як гетьман над військом [...]».

**(Korespondencja... Część 1. С. 167–168).**

#### № 3

**1649, серпня 3. – Уривок із листа королівського полковника Кжиштофа Пшиємського.**

«[...] Із литовського табору подають як достовірне, що недавно під Лосвом розбито велику кількість цих зрадників. Уже 14 курганів із їхніх трупів насипано, а ще повно на землі валяється. [...] Попи в Лосві бунтують чернь, щоб завчасу відірвалися від козаків, інакше сумний підсумок війни обцяють козакам, а собі також недобре віщують [...]».

**(Korespondencja... Część 1. С. 207).**

#### № 4

**1649, серпня 16. – Мстислав. – Уривок із листа смоленського воєводи Є.К. Глебовича.**

«[...] Після написання мого листа до в. м. м. пана, прийшов до мене лист, написаний по-єврейськи, написаний у ніч із неділі на понеділок від й. м. пана кричевського городничого. Він повідомляє, що неприятель, прийшовши з великою потугою, взяв паркан і кричевське передмістя й став там табором. Що зараз діється з Кричевом, знає Господь Бог. Із другого боку мені прислано про кіль-

<sup>8</sup> Дзира Я.І. Вступ. *Літопис Самовидця*. Київ, 1971. С. 39–42.

кість неприятельського війська й прізвища старших такими словами: як тікали з битви від нас, то прийшов на відсіч козак на ім'я Жук. Другий за кілька днів – Кривошапка, третій – Богуш із сином, четвертий – Олешин син, а самого Небабу чекають із допомогою, тому до нас з-за Сожу не йдуть. Кажуть, що всього війська 10 000, крім селян. [...]».

**(Korespondencja... Część 1. С. 204–206).**

## № 5

**1649, вересня 2. – Уривок із табірнього щоденника князя Януша Радзивілла.**

«[...] Розгніваний князь й. м. наказав тут же йти під Холмеч, щоб під страхом смертної кари постаралися взяти “язика” й привели його, повернувшись цього ж дня. 16 в'язнів, присланих раніше різними чатами й добре допитаних про все, страчено. Цього ж дня князь й. м. радився з теслею, присланим із Бихова, щодо побудування мосту через Дніпро й надання матеріалів для цього [...]».

**(Korespondencja... Część 1. С. 207).**

## № 6

**1649, вересня 8–12, 16, 20. – Уривок із табірнього щоденника князя Януша Радзивілла.**

«[...] Князь й. м. подав відомість про свіжу підмогу направлену Хмельницьким через полковника Ілляша (Богаченка) військам, які стоять між Лосевом і Любечем [...]».

Між тим дано знати, що пан Погирський повертається з чати [...] і замість неприятельського “язика” привіз мир. Бо під самим Лосевом передня сторожа зустрілася з одним козацьким полковником на ім'я Мужилівський, який їхав із понад десят'ма козаками. Наші хотіли вдарити по них, але козаки шапками покладеними на канчуки, стали показувати, що йдуть із миром. Потім він зустрівся з паном Погирським, котрий його провів до табору. Перед його приїздом на валах стала німецька піхота з прапорами, а угорська з польською стала з розгорнутими прапорами перед наметом князя й. м. Пани полковники, ротмістри, все товариство зібравшись у шопі й перед шопою, стояли натопом. 10 вересня. Після богослужіння мав Мужилівський аудієнцію в князя й. мості й дав вичерпну реляцію про угоду, котра сталася в Зборові [...]».

11 вересня. Рано зайнявся князь й. м. питанням звільнення земель від ворожої окупації і з цим же Мужилівським наказав переговорити щодо деокупації Гомеля. Для цього князь й. м. призначив чернігівського хорунжого пана Сяножецького, пославши спершу до Смоленського, щоб, коли він із дорученою роботою не впорався, то щоб затримався й чекав під Гомелем на пана Сяножецького. Цьому ж Сяножецькому була придана драгунська рота капітана Маєра [...]».

12 вересня [...]. На обіді князь й. м. мав у себе козацького полковника Мужилівського з козацтвом, також військову старшину й товариство [...].

16 вересня. Мужилівський був у князя й. м., котрому князь виклавши відомості про бунти й сваволю селян, які не припиняються, сказав, що зі своєї повинності подав і реалізував способи, щоб не вважали це розірванням миру, коли він накаже розбивати й громити селян. Мужилівський просив князя й. мості, щоб він цього не чинив і тут же універсали писані по-руськи послав до цих селян. Котрі князь й. м. розсилає, написавши листа до й. мості пан смоленського воєводи Глібовича [...]».

21 вересня [...]. Запорозького посла з козаками князь й. м. відправив, котрому була дана атестація щодо віддання універсала й. к. мості про укладений мир. Провела його в поле тільки надвірна хоругва князя й. м., а також 150 татарської кінноти аж до Холмечу [...]».

**(Korespondencja... Część 1. С. 228, 231–232, 236, 240–241, 244).**

## № 7

**1651, липня 7. – «З литовського табору». – Лист невідомого до невідомого.**

«Z obozu litewskiego de data 7 july 1651.

Niebabę, pułkownika, tym sposobem zniesono, że jako pan Mirski, strażnik, na tamtę stronę Dniepru przeszedłszy, zastał na zakładzie kozaków koni 300, których wyścinał i mało co ich uszło. Ci, którzy pouciekali, dali wiedzieć do Niebaby, że lachi przyszli na to mieście, gdzie ich załoga była, ale nie mnoho lachów. Niebaba, chcąc znieść pana Mirskiego, z wojskiem swoim zpod Czerniehowa ruszył, którego 15000, tamże Niebaba z wojskiem swym przyszedłszy, a nie wiedząc o ksciu j. mci, iż z wojskiem przeprowuje się przez Dniepr ćwierć miłę od tego miesca, gdzie pan Mirski stał, tamże uderzył i potkał się Niebaba z tym ludem swym z p. Mirskim. A ksze j. mc. z boku mu zaszedłszy, lubo część jedną z książęciem przeprowiła się, i temu uderzył na Niebabę, gdzie i do strzelby nie przyszło, wręcz ogarnowszy to hultajstwo, wysiekł w pień i nie wiem jeśli ich z kilka uszło. Niebaba sam, wiedząc na sobie ciężar, począł pieszą był uchodzić, gdyż go towarzysz zpod chorągwie pana starosty mozerskiego, dobrze począł dojeżdżać. Tamże długo się bronił temu towarzyszowi i wręcz się z sobą wycinali, gdyż i ten towarzysz zpadł z konia, nie mogąc nań koniem natrzeć, którego towarzysza aż drugi posikował na ten czas go już poniechał (?) we dwóch, gdyż żadną miarą żywsem nie dał się wziąć i gdy go w prawą ręką zacięli, łewą się bronił aż go na placu zabiło. Po tej szczęśliwej igraczkę, która się odprawowała 6 prentio (?), nazajutrz wozy z borosznem, nie wiedząc o porażce swoich, szli do wojska swego kozackiego, przy których wozach było 200 kozaków pieszych z samopałami, szli do wojska swego, których wojsko nasze ogarnawszy, wszystkich żywcem pobrali. Więc niówie w tej potrzebie pobrani powiedali, że ich było w połku Niebaby 20000, ale posłał trzy tysiące pod Krzyczów, którzy to i Rosław wzięli, a 2000 posłał dla żywności, a sam Niebaba miał 15000. Zatym mieszczanie czernichowscy byli u kscia j. mci, poddając się, aby tylko samych nie tracono i dzieci owych, a co jest jeszcze kilka tysięcy parobkow, którzy się teraz do Niebaby zbierają począli, mieli byli wydać ksciu j. mci. Ta potrzeba była w 5 milach od Czerniehowa, sam gdzie, jako tatarzyn powiada, pod Lubecz szedł ze częścią wojska, a część pod Czerniehow posłał».

**(Держархів у Кракові. Ф. «Зібрання Піноцці». № 363. Арк. 578 зв.–579. Тогочасна копія).**

переклад:

«З литовського табору 7 липня 1651.

Полковника Небабу розгромлено у такий спосіб: (литовський) стражник пан Мирський, переправившись на той бік Дніпр, застав залогу в 300 кінних козаків, котрих вирубав і мало хто з них утік. Ці втікачі дали знати Небабі, що прийшли ляхи на те місце, де була залога, але небагато ляхів. Небаба, прагнучи розгромити пана Мирського, вирушив із своїм 15-тисячним військом з-під Чернігова. Коли Небаба зі своїм військом прийшов туди, а не знаючи про князя його мость, який переправляється з військом через Дніпро у чверті милі від місця, де став пан Мирський, то там же вдарив і почав бій із п. Мирським. А князь й. м., зайшовши з боку, вдарив по Небабі, хоча з князем тільки одна частина війська переправилася. Навіть не дійшло до стрілянини, одразу оточивши це гультяйство, князь вирубав його дощенту, й не знаю, чи хоч кілька з них втекло. Сам Небаба, відчуваючи на собі тгар, почав був пішо втікати, але йому добре докучав товариш з-під хоругви пана мозирського старости. Там же довго боронився Небаба від цього товариша; вони рубалися між собою і цей товариш впав із коня, не можучи конем атакувати Небабу. Але тоді інший товариш прийшов йому на допомогу; вже відмовилися від наміру взяти його живцем, бо Небаба ніяк не давався, а коли його вразили в праву руку, то він лівою боронився, аж його на полі битви було вбито. Після цієї щасливої іграшки, котра сталася 6 числа, на другий день до козацького війська прийшли вози з борошном, не знаючи про їхню поразку. При цих возах було 200 піших козаків із самопалами, які йшли до свого війська. Їх оточило наше військом і усіх взяли живцем. В'язні, котрих полонили в цій битві, сказали, що їх було в полку Небаби 20000, але він послав три тисячі під Кричев, котрі і Рославль взяли, а 2000 послав за провіантом, а сам Небаба мав 15000. Після цього в князя й. м. були чернігівські міщани, піддаючись, щоб лиш їх самих і їхніх дітей не було страчено. Що стосується ще кількох тисяч парубків, котрі зараз почали збиратися до Небаби, їх повинні були видати князю й. мості. Ця битва сталася в 5 милях від Чернігова, а сам князь, як каже татарин, йшов із частиною війська під Любеч, а частину послав під Чернігів».

## № 8

**1654, вересня 12. – Вільно. – Лист невідомого до невідомого.**

«Copia listu z Wilna jednego correspondenta de data 12 septembris a[nn]o 1654.

Juz się też wojska koronne i gwardia króla j. mści odzywają, jako mam wiadomości, że jedni około Grodna, a drudzy około Mostów, jednak nie obiecuje się stanąć w Mińsku aż za dwie niedziele. Dobrze w. m., m. m. pan, raczysz pisać, że się w wioskach i w miasteczkach jako wróble na konopiach bawią z tej strony od Połocka nie szła nowina jako to copia listu posyłam pisanego do j. m. pana podskarbiego de data 7 septmtris, a z Głębokiego od jednego karmielity bosego, który tam resyduje, kiedy by było cokolwiek wojska teraz, mógł by co dobrego sprawić i (...) \* ubiec. Jednak j. m. pan podskarbi wyjeżdża dzisiaj nie wie nikt dokąd, znać myśli co dobrego sprawić. Z drugiej zaś strony niepocieszona wiadomość przyszła pocztą z Mińska wczora i to nam przeniósła, że niejaki Pokłoński, banit, przyszedł pod Mochilow w kilku tysięcy kozaków, tam się z Moskwą złączywszy, przywoził do tego, że się mohilowianie Moskwę poddali i przysięgli, jednak to wymogli mohilowianie, że pana Piotrowkiego tam będącego, kuchmistrza Wiel. ks. Litt., wypuszczono i do Białonice mil kilkanaście od Mińska poprowadzono, który do Mińska przyjechał. Smoleńsk, Dobrowna i Szklow pisali do kscia j. mc., prosząc na żywy Bog o proch, nie wiem jakiego sposobu najdą, żebym prochu dodać, daj to, że i dziesięć tysięcy wojska przydzie, tedy nic nie dadzą tak wielkiej potędzej nieprzyjacielskiej. Ksże pan hetman jeszcze sam w Mińsku dotąd zostaje, a wojsko rozposzone w Smolewiczach, mil pięć od Mińska, gromadzi, tak pisze, że ich tam się że trzy tysięcy zebralo. Homel także się poddał, tę chorągwie, które tam były kilkanaście, do cara odesłali i lud, a tam Moskwą osadzili. O Wytelsku słaba nadzieja, bo tam się długo trzymać nie mogą, że forteca łada jaka. Vychów j. m. pana podkanczowego jeszcze mocno trzyma, Sluck w wielkiej trwodze od kozaków to zapewną udają, że Chmielnicki Korzec spalił i do Litwy idzie. Dla tego i u nas w Wilnie trwoga, ale że w. m., m. m. pan, w pisaniu swoim wzmianki nie czynisz, wiary nie daje. Po napisaniu listu mego przyszła nowa wiadomość, że Mohilow poddał, a do Szklowa Moskwa szturmuje, zamek Jezierzycze miedzy wodami i błotami Moskwa wzięła, kozacy od Mohilowa ciągną do Slucka».

**(Бібліотека Вроцлавського університету. ВР. № Акс. 1949/440. Арк. 586).**

переклад:

«Копія листа з Вільна одного кореспондента від 12 вересня 1654 року.

Уже теж коронні війська й гвардія короля й. мості відзиваються, як маю відомості, що одні біля Гродна, а другі біля Мостів, однак не обіцяють стати в Мінську аж за два тижні; добре в. м., м. м. пан, зволиш писати, що у селах і містечках, як горобці на коноплях, бавляться. Із цього боку від Полоцька непогана новина, як от копія листа писаного до й. м. пана підскарбії від 7 вересня, яку посилаю, а з Глибокого (нині – місто Вітебської обл. Білорусі – Ю.М., І.Т.) – від одного кармеліта босого, котрий там резидує; коли б було тепер якесь військом, міг би щось доброго вчинити і (...) \* запобігти. Однак й. м. пан підскарбії виїжджає сьогодні й ніхто не знає куди, знати замислив щось доброго вчинити. Із другого боку невтішна відомість прийшла вчора поштою з Мінська й принесла нам, що якийсь банит Поклонський прийшов під Могильова із кількома тисяч козаків і там, з'єднавшись із москвитами, призвів до того, що могильовці піддалися й присягли московитам. Однак могильовці добилися, що пана Петровського, кухмістра Великого князівства Литовського, який там був, випустили й відправили до Білониці, що у понад десяти милях від Мінська; котрий приїхав до Мінська. Смоленськ, Дубровна й Шклов писали до князя й. мості, просячи заради Бога пороху, не знаю у який спосіб дати порох. Навіть якщо й десять тисяч війська прийде, тоді не дати ради проти так великої неприятельської потуги. Сам князь пан гетьман ще досі стоїть у Мінську, а розпошене військом збирає в Смолевичах (нині – райцентр Мінської обл. Білорусі – Ю.М., І.Т.) п'ять

миль від Мінська, так пише, що їх там зібралось три тисячі. Гомель теж піддався, а ті хоругви, яких там було понад десять, відіслали до царя, а там (в Гомелі) поставили москвитів. На Вітебськ слабка надія, бо там довго триматися не можна, фортеця слаба. Бихів й. м. пана підканцлера ще міцно тримається. Слуцьк у великій тривозі через козаків; як достовірне подають, що Хмельницький спалив Корець і йде до Литви. Тому й у нас у Вільні тривога, але оскільки в. м., м. м. пан, у своєму листі про це не згадує, не йму цього віри.

Після написання мого листу прийшла нова відомість, що Могильов піддався, а Шклов москвити штурмують, замок Єзерице між водами й болотами москвити взяли, козаки від Могильова йдуть до Слуцька».

## № 9

**1664, березня 23 (13). – Батурич. – Дарча.**

«Выпис с книг міських батуринских літа от нароженя Сна Бжия тысяча шестсот шестдесят четвертаго, мѣся марта третегонадцят дня.

Перед намы, Хоמוю Мыхайловичом Гнилозубом, сотником на тот час батуринским будучом, и при ѣни будучих Андрію Ивановичу, атаману городовому, и Ивану Петровичу, войту на тот час батуринскому будучому, и при всем уряді нашом славетный Сава Гаврилович Полонец, міщанин батуринский, добровольне ради спасения своего на мѣстир батуринский сѣтля Хсва Миколая Крупицкого власною своею працею добытый камень, нікому ні в чом не пенный и не заведеный в миз (...) \* млині вічними часи надает, отдаляючи от того самого себе и всих (...) \* близких и далеких своих кровных, иж ся в тоє вічними часи втручати не маот, тилко цале и ненарошоне при виш описаным монастыру за игуменства на тот час велебнаго в Бгѹ гсѣд на отца Исакия ест отданыи и в потомные часы мает зоставаты, на що для ліпшой віри и певности казалисмо до книг наших міських записати. Що ест вписано и сес випис слово в слово ест с книгъ виписанныи, по[д] печатю и подписом рук особ устне упрошониими.

Иван Петрович, войт батуринский, рукою власною.

Устне прошеныи о подпис руки Хома Мыхайлович Гнилозубенко, сотник вишеописанныи».

**(БПАН. ВР. Спр. 272. Арк. 40. Оригінал пошкоджений, скріплений печаткою. Запис на звороті: «Выпис с книг батуринских на камен середний в(...) \* в млині на Сейму стоячим (?)»).**

## № 10

**1664, травня 30 (20). – Козелець (?). – Судова ухвала.**

«Року 1664 мѣся 20 дня.

В справе Ящыхи, козачки козелское, з Максымом Онисковичем, которая оного турбовала з Дмитра Коломыйца о долг зол[отих] сто винную за горілку. Которую горілку так Максим, яко и Дмитро в помененной Ящыхи брали прошлого року заедно, аже Максим, яко и сама акторка просила(?), тогда ж оной свою част уистил. А на оном Дмитру и до сых час долг оный, яко ест затим, же он гдес за Днепром знайдется. А упомененная Ящыха узнавши в рок вже того ж Максима, который на тогда ж жалующойся выѣстил правне оного за Дмитра Коломыйца турбовала, домовляющыся. Так пред судом атамана городского Аньдрея Гавриловича, яко и пред майстратом миским, якобы Максим и за того Дмитра міл быт порукою, зачым того, иж нічым протестующаяся не могла, абы Максим оной был порукою довести як суд атаманский од турбации Ясковое Максима уволнил, и мы его з децизии наше волног чыним. Нігде у суду оная под виною такое ж вышменованое сумы его, Максима, не мает турбовати, ані о тоє права на него обновляти. Про память потребуемому тоє до книг казалисмо записати».

**(БПАН. ВР. Спр. 280. Арк. 3 зв.–4. Оригінал).**

## № 11

**1664, липня 31 (21). – Козелець. –**

**Розгляд справи про образу козачки та примирення сторін.**

«Року тисеча шестсот шестдесят четвертого мѣся июля двадцать первого дня.

Перед нами Андреем Гайдою, судено полку Киевского, Марком Горячкою, сотником козелским, Аньдреем Гавриловичом, атаманом городовым, Самуйлом Брилевичом, вуйтом, Иваном Борсуком, бурмистром, райцы и лавниками сего вышменованого року на справах меских, ведлуг права заседающыми, сталася обоюполная угода меж Федором Коломыйцем, козаком сотні Козелское, а межі Татьяною Василевую Лишковойю, по первом мужу Семеновою Волошковойю о посвар з давной весні межы ными сталый. В котором посвару (...) \* вности не затриманой оной Федор Коломиец помененную пані Василевую Лишковую неслушне был помовил и неучтивое на дом еі волный злодейство якоє задал. К тому и еі самую вшетечнищю, а неучтывого малженства жонку назвал. До чего ся преречоная Василевая Лищчиная первого малженства Семенова Волошка не почуваячы, а с того правне неслушне хотячься вывести и почтivityстю первою цноту собі нічым ненарушону, нагородити. О тоє перед суд наш сполный помененного Федора Коломыйца запозвала и с того учтivityсю одводячы оного о довод апробовала. Якож оный Федор на жалобу и одповід еі, Василевое Лищчыное, ставшы перед нами, того нічым так сам, яко и свидками оной не доводил и довести не мог, леч одповедал, же мовит в посварі которого часто звыклисмо заживати в незгоді сусідной всего мает быти и всяко ся промовит. Суд теперешный контроверсий обох сторон выслушавшы, и почтivityстю так еі Василевое Лищчыное, яко и Федора Коломыйца, поневаж то ся з запалчывости стало, уважившы, наказал: абы Федор Коломиец помененную Василевую Лищчыную во всем погодил и яко зацну белоклову, где добра свої мающую, при первой еі учтivityсти волне без нарушения своеі почтivityсти, яко и сам ест зацным, погодил и зоставил. Яко ж оный з урядовое из сполного суду декретом вынайденым кос-

тентуючыся, доброволне за вложеном в то людей зацных мещан козелских з нею, Василевою Лищчыною, на компромис ку суду (?) вічну зыйшлися погодилися и яко первой она при почтливости ненарушеной знайдовалася и дом еі од того был чыстым и тепер при почтливости зостала. Где и мы, уряд сполный при славі первой з дедизной и узнаня нашем оную заховавшы, тое варуем, абы од сего запису на всі потомные часы так сам Федор Коломиец, жона, діти и потомки его, яко хто колвек з людей посполитих розных тим присловиском и неслушною доганою оной не важился домовляти и такое каломіі, яко на волный од того еі дом зводити, под зарукою на взрушителя тоей угоды и того вечыстого запису на его мѣст пана полковника киевского зол[олотих] пол[ских] триста, а на пана сотника и уряд миский козелский за кождым разом зол[отих] сто. Счо все чынитимет коп по сту грошей и под нагороженем шкод накладов. А по заплаченю тоей заруки и по нагороженю не под накладом пред се тот запис и вечистая их угода при своей зуполной моци зоставати и захована быты мает. Счо про память за потребованием обох сторон до книг міских козелских казалисмо записати. Счо ест записано».

(БПАН. ВР. № 280. Арк. 4–5. Оригінал).

№ 12

1685, березня 29 (19). – Нові Млини. –

Лист новомлинського сотника Григорія Самійленка до Олександра Стрижевського.

«Мой ласкавый приятел, мосци пане Александер Стрижевский.

Взаемним способом в. м. увенеровавши, всіх добр и помешканя счастливого міти зычим и неотмыньне прием. Счо стороны подданого панского писалес в. м. о уменьшенье выкладу за проступком его низким Городиского о за спустошене ліса Гриценцькового, в котором зрадливе поступючи, нецотливе чинили в ден рубали, а вночи возили, такихих годило би ся яко злодеев укарати, а не миловати. Прето, як он поведил в. мс., выкладу много на нюм тилко самум упоминается, а на Городиском уволил. То оный подданий панский обмилне в. м. мс. повідивал. Правда то ест, же много выкладу тратил, затим, счо за упартостю их много подьтрадиковалися о спустошенье. Тому не дивуйся в. мс. Одно на винного засилали шкод людей в ліс глядіти, то перва тратил много. Другое на врадї нашом утягаючи много ся правовали, а годити. О що жалоба ишла, споро не хотіли. А кгда пришло до попираня шкод ових, якие оглядане великим спустошенем, зволікали на других подданих паньских там себе ж за побудкою неростропную яко за початко[м] (?) своим до утрати привели. Еднак же, не поткавши Гриценцько, на иньших учинил з ними угоду на десяти копах, отриваючи свою половину, сей подданий панский за виступок свой тим способом шест золотих дал готових, а за остаток узичивши собі и ришту (?) в семи золотих лошака Гриценцькова до виспособления грошей вручил так, ижби не мѣл он, повідаючи при людех годних, до тижня семи золотих отдать Гриценцькови. Теди вічными часы коня упоминается не хотіл, а Городиский також упросивши о свою половину, з выкладом и шкодою на пяти копах и до двох недел зспособитися поднялся. Так ся справа их точила се, а не так, як сей чловек говорил. Трудно нам присиловати албо угоду их переменить, бо нам латві (?) из Городиским до скараня, нижли с подданими панскими турьбуючыся, в заводи ходити. Радибисмо на жаданье в. м. м. пана тое учинити, тилко ж неспособнисмо проступних тяжаров добрами своими закладати и не приохотимо шкодуючого.

При том освідчивши, отдаю мене приязни любовной в. мс., моему приятелеви всего добра зичливий и рад служить

Григорий Самуйленко, сотник новомлынський.

3 Нових Млинов року 1685 марта 19».

(ІР НБУВ. Ф. II. № 14546. Оригінал).

№ 13

1685, червня 11 (1). – Козелець. – Запис про арешт двору.

«Арешт двора Яковового, его мѣсти п̄ну Григорию Карповичу, полковнику киевскому, июн 1 1685.

Пред вышеписанным урядом міским презентовал его мл. пн. Григорий Карпович, полковник Войска их црського пр̄стлого Запорозкого киевский, облик на шестсот зол[отих] данный ему от Якова Ивановича, мещанина йшого козелского, который не заставал у Козелци, а термін отдания тоі ум(..)\* прошел. Варуючыся, яко пригоды за тую сумму положил арешт на двор стоячого об между двора Лаптикова на плечу лежачий в ринку близко Вовчихи на плечу коморном ринковом. Которих добр жадным правом не повинен нікто взяти без відома его мѣсти п̄на полковника и нашего урядового варуем, що и до книг ест записан»

(БПАН. ВР. № 280. Арк. 62).

№ 14

1685, липня 22 (12). – Козелець. – Запис, який містить угоду.

«Запис обляты листу, то ест угоды п̄на Юрия з Сулимою.

Року вышььписаного и мсця дня 17 дня.

Перед тим же вышььписаным урядом міским постановившися персоналітер пан Юрий Иванович, бурмистр наш козелцкий, ку записованю до книг йших міских козелецких подал пер облятым лист, учиненную з Сулимом угоду, жадаючи абы был принятый и до книг вписанный. А то лист слово в слово так ся в собі мает:

Року 1685, мсця июля 12 дня. Перед нами, Григорием Карповичом, полковником киевским, ставши очевисто учтивый Юрий Иванович, бурмистр козел[ецкий], освідчал жал свой и безчестие, заданное от Фоми Сулими, жителя козелецкого, в тот тенор: Якобы он, Юрий, тайным способом



роскоповал давно учинені копци сумеж ґрунтов и гайков своих и Сулиминих и хворост у гайку Сулимином рубал. А дорікане тое позлодіючое многократно поносив Юрій от Сулими публице на ринку, в ратушу, яко и перед судом полковым, именно пред паном Павлом Александровичом (Лясковським – Ю.М., І.Т.), обозным, Гаврилом Карповичом (Жилоу – Ю.М., І.Т.), сотником (козелецьким – Ю.М., І.Т.), Михайлом Ивановичом, атаманом городовым козел[е]цким, и при многом на тот час будучом товаристві войсковом, особно при притомности Василя Коробки, войта с колегою. Которого то Юрия Ивановича, уважуючи первій без бытности нашей оные полковые вышъпоменутиі особы слущным своим узанем с повістий розных свідков вынайшли вынным Сулиму и казали цале Юрия годити и перенаходити в заданном безчестіи против якого наказу судового ставши упорно, Сулима отвољс с тим заводом до суду власного нашого. А так мы, полковник, особою њшою засівши на місцу звичайном, прибывши в домовку сполне описаними особами полковими и міскими, тот завод истотній важилисмо. А кдгы за данем судовых особ и за посвідченем продавцов тих кгрунтов, именно Романа Сараченка и Исяя Шивоненка, оказалася вина повторе на Сулими, теды сам Сулима винным себе узнавши, безъчестие Юрию выраженое на себе принял, и во всем досконале погодил и яко честного человека при чести належной в потомній часы заховуючи, просил нас о лист сей ревокуючий заданного безчестия. Який кдгы росказалисмо слушне выписати, прето руками своїми отдал Юриеви. Змоцняем теды сим листом нашим и именуем талярей сто до шкатули войсковой, хто б мл над сною повалную ревокацію задавати якое безъчестие Юриеви, люб он сам, Сулима, албо жона его и діти крєвние, близкие и далекие. Але яко уморяем вічне тот завод так и границ уже болш тим своим кгрунтам и ліскам над давное умоцнене и копци не повинны обополне Юрий и Сулима чинити. Цо руками власними при печати полковой умоцнивши, далисмо сее писане в Козелцу, вышписаного часу.

Звышъменованый Григорий Карпович, полковник Вой[ска] их цар[ского] прес[вітлого] вел[ичества] Запороз[кого] киевский.

Климентий Радич Завицкий, писар на тот час киевский, устне прошоный от Сулими о подписі руки.

Который то лист до книг принято и вписано».

(БПАН. ВР. № 280. Арк. 79–79 зв.).

#### № 15

#### 1688, лютого 23 (13). – Батурич. – Дарча.

«Запис легации двора и пол[ь] на монастыр Межигорский от его млсти пна Михайла Вуяхевича, суді Войска их црского прстлого влчства Запор[озкого] енералного, року 1688 феврал[я] 13

Перед нами, Григорием Кривецким, войтом козелцким, Юрием Ивановичем, бурмистром, Парфеном Радичом и Иваном Проскурненком, райцами, Игнатом Страшенком и Семеном Подгаецким, лавниками, постановивши персоналітер честный господині отец Иринеи Брудніцкой, иеродиякон мнастира общого Межигорского киевского, до книг наших міских козелцких подал пер облятам лист добровольній мененного монастыра законникам данный от его мл пна Михайла Вуяхевича, суді Вой[ска] их цр. прес. влч. Запор[озкого] енералного запис на двор, стоячий в місте Козелцу и ґрунта тут же под містом лежачие, (як в собі тоже запис ниже писаной мает), просячи, aby оный был принятый и до книг наших вписаный. Который мы казали пред собою читати и так ся в собі слово в слово руским писмом писаный мает:

Я, Михаил Вуяхевич Височинский, сполне з жоною моею Екатериною Жукинскою чиним відомо сим единомисленным добровольным записом нашим тепер и в потомній всі часы, иж мы з волі и побожности своей ку містцам стым киевским, звлача уже будучи у літех подеишлие, а варуючи, aby добра нам от Бга данные лежачие и рухомие, дідизные и през нас набытие в неналежное владіние и заживание по смерти нашой не пошли, надаем на обытел стую Межигорскую киевскую црви Преображения Гсдня ґрунта наши власние и нікому не пенние дідизние, то ест двор стоячий в Козелцу подля црви ринковой Спса Стго и поле њше до того ж двора належачое, прозываемое Столпці, лежачое тут же под Козелцем над рікою Острем в таковых границах: од міста от Петлишиного бывшой, а теперешне пна Яковского Солонининоного окопаного поля до Яцкового Пушкаренкового поля, а оттол межею до Попенкового хутора аж до гостинца старого Острицкого. Тим гостинцем ку Козелцу в долину с поля котячую аж в ріку Остер, откол почалася граница в вічные и непорушные часы, aby его мл, отец Феодосий Васковский, игумен межигорский, со всею братиею и по них наступующие отци оным полем ншим пахатным и двором владіли и всякие пожитки на помененную обытел стую Межигорскую киевскую з него без всяких перешкод приобрітали и отбирали и ку найліпшому пожитку обывтеле своей з братиею своею оборочали, а нас, вписавши в повседневный синодик и поменение и родителей наших обох, при офірах безкровных о отпуцене ґрихов и слісне Гда Бга молили От которых то кгрунтов наших сами себе и всіх крєвных наших, близких и далеких, в вічност отдаляючи для (...) \* певнійшого наданя даем сее наше добровольное писмо до рук мененному его млсти гдину отцу Васковскому, на тот час игумену межигорскому киевскому, с подписом рук и имен наших.

Діялося в Батурич року Бжого 1688, мсця феврал 10 дня. У того запису при печати такой подпис рукою власною его млсти пна судді енералного писаный

Сию нашу легацию своим и малжонки моеи именем подписую Михайло Вуяхевич Височинский, судя Войска их црского пр. Запороз[кого] енералный.

Которую легацию и запис за просбою вышъпомененного иеродиякона до книг наших міских козелецких принялисмо и вписали».

(БПАН. ВР. № 280. Арк. 75–75 зв. Оригінал).

## № 16

1688, липня 19 (9). – Купча.

«Запис плечу пані Агафії Костантинової Солонинисі, полковникової киевської, от Мойсїя Мандиченка.

Року 1688, июля девятогонадцат дня.

Перед нами, Юрием Ивановичом, бурмистром козел[е]цким, и войтовское засїдаючи місце, Парфеном Радичом, Иваном Проскурненком, райцями, Игнатом Страшенком и Семеном Подгаецким, лавниками, ставши очевисто учтивый Мойсїй Мандиченко ку записованю до книг нших мїських козельцких зезнал явне, ясне и доброволне тими словами:

Пане уряде, що небожка matka їша, Марїя Василюева, мїючи своєю працею набытий двор, стоячий в мїсті Козелцу на рогу протыв цркви Спської, лицем на рынок, боком об межу двора Кулбачинского, к тилу двора Романишиного, которих плечи обадва зостают купным правом в держаню еї мїсти пані Агафїї Костантинової Солонининой, полковникової киевської) еще за живота своего продала мененной пїні Костантинової Солонинисі, полковникової киевської, за двїсті золотых. От которой як взявши до рук своих тие всі гроши, вїчне ся того двора вырекла. Так и я тепер вырекаюс и в дохоженю оногo нїкому по собі не зоставю найменшого приступу к упоминку вїчными часы. Але волно ест еї мїсти тим плечем, як и двором за живота матки нашой радїла, так и тепер диспонавати кому хотя дати, продати, заменати и як найлїпшей поступовати нї от кого не обавляючися найменшого утиску и перешкод так мене самого, жоны, дїтїй, близких и далеких кривных наших под закладом других двохсот золотых и нагороженем затим идучих шкод. При котором своем вечистом того плечу зезнаню просил, абы для потомной памяти до книг было записано. На которого просьбу и записалисмо».

(БПАН. ВР. № 280. Арк. 79 зв.–80. Оригінал).

## № 17

1689, квітня 25 (15). – Купча.

«Запис двора, лежачого в Чемерї, Даниелю Солонинї, зезнаный от Марї Кучовни Гавриловой Шиленковой. Року вышьписаного и мїсця, дня 15.

Перед нами, Юрием Ивановичом, войтом, Карпом Колесниковичом, бурмистром, Яковом Катричом, Василием Лагойком, райцями, Кирилом Рудченком, Стефаном Иосифовичом, лавниками, ставши очевисто учтивая Марїя Кучовна Гаврилова Шиленкова с притомностю синов своих Лукяна, Петра и Якова до книг мїських, зезнала явне, ясне и доброволне (...)» ровали двор своей власный, нїкому нї в чом не заведеньї ані пенный, лежачий в селї Чемерї з двома огородами в един скупленый, прозиваемие Яновщина и Бородиновщина, до тих огородов приналежними нивями Даниелю Солонинї, писарови полковому киевскому, ему самому, малжонце и сукцесорам его вїчными часы за певную и готовую сумму золотых пятдесять. Которую панї Гаврилова з синами своїми до рук своих отобравши тот двор с плечом, мененными огородами, з садом вишневым и нивками, мененному п. Солонинї подали до спокойного держаня и уживаня. А себе самую и дїти самих себе, близких и далеких кривных своих вїчными часы отдалили, даючи ему, помененному п. Солонинї, в том дворї и во всїх до него приналежностях таковое право и волност, яковое пред тим сами мїли. Которому то пререченому п. Солонинї от сего часу волно ест и на потом будет тим двором яко своєю власностю диспонават, кому хотя дат, дароват. продат и як хотя на свой пожиток оборочат, нї от кого не обавляючися найменшого утиску и перешкод под закладом других пятдесяти золотых и нагороженем затим идучих шкод. Которой вїчистой продажи вышьписаных особ и мы, вышьписаный уряд, чуючи за просьбою обох сторон до книг наших мїських принялисмо и записали».

(БПАН. ВР. № 280. Арк. 85 зв.–86. Оригінал).

## № 18

1690, лотога 13 (3). – Новї Млини. – Лист новомлинського сотника

Григорїя Самїйленка (Самойловича) до старости с. Нехаївки Лук'яна Василевича.

«Пане староста нехаевский.

Не відаю в чию то надїю тое чинеш, же козаков приймуеш до подданства. Бо гдїж я мїю такое розказане от самого ясневелможного и всїх нас мїстивого добродїя его мїсти пїна гетмана, жеби жадного козака сотнї своей нїкому не попустил в подданство. А ти на розказане тое важися чинити, же послалем первїе козака своего городового по тих противьников, котрих зьдавна козаковали и служили, еще их отцї под сотнею, так теж и они на тих же волностях козацких зоставали. А ти их до мене не подал, по котрих вьчерашьнего дня посилалем трох козаков своих, а ти и тим не видал и мало самих не позабивал. Що еще говориш, жеби я ис сотнею вьсею пришол по и их (?), то подобно хочеш з нами войну точити за вьласних наших козаков, же (?) нам кажеш до себе ис сотнею приходити, а як до Нехаевки не прибирался на войну. За котрое свое спротивьлене сподївайся мїти заплаати не що доброй дай Бже щасливий приход ясневелможного его мїсти пн. гетман до Батурина, бо певне донесу то самому добродїєви, що ти за козаков велиш нам ис сотнею приходити. А тепер ко Десе присилайте Ярошенков и Остапа Фогла. А если их и нам не пришлеш, то певьне в городї кажу ваших мужиков килко забрати. Аж поки их до нас не пришлеш, поти будут в нас ваши мужики сидїти. О том до в. мїсти пишу и Бгу поручаю.

З Нових Млинов февруаря 3 1690 року.

В. мсцї зичливий приятел Григорий Самойлович, сотник новомлинский, рукою».

(ІР НБУВ. Ф. II. № 14611. Оригінал).

## № 19

1692, жовтня 28 (18). – Батурич. – Купча.

«Выпис з книг міських ратуша батуричского.

Року тысеча шестсот деветдесят второго, мѣся оковривя, осмогонадцет дня.

Перед намы, Дмытром Нестеренком, сотником, Гордіем Хрисановичом, атаманом городовым, Лукьяном Филоновичом, войтом, Самойлом Григориевичом, бурмистром батуричскимы.

Ставиш очевисто, Грицко Иваненко, резник и обивател батуричский ясне, явне и доброволне без жадного принушена, ані теж з намовы людское, толко з власной своей доброй волі сознал, иж пляч из будинком на нем стоячим, який ест найдуючийся на предмістю, за брамою Митченскою в межах дворов, з одной стороны, Матвья, зятя най(...)\*ксонового, з другой Семена Калачника, добра свої власние никому ні в чом не пенние и в жадной суммі не заведенный, продал за готовую и сполна отличенную сумму, то ест за сто и сорок золотых, превелебному в Бѣгу его мыл. гѣдну отцу Ипатию Горбачевскому, игумену мѣстра Мгарского лубенского, з братиею тоя же обытели на вѣчные часы. От которого проданого двора речоний продавца отдаляет сам себе, жону, дітей и всіх своїх покровних, близких и далех(!), жебы в тот проданный двор, жадним правом и ніякою близкостю припуцени бути не мают и мочи не будут, а преречоному отцу игуменуви з братиею в посессии мѣстрской тот двор міучи спокойне оной уживати, дати, продати или як хочия на пожиток мѣстрский оборочати не узнаючи ні от кого жадное перепони ані турбациі. Уряд того доброволного и устне оповіднаго продажного сознания выслушавши, за потребованем стороны, веліли до книг міських ратуша батуричской записат и ест записано, з которих и сей выпис и звиклой печати міской и подписом руки писарской (...)\*

Леонтий Клищенко, писар міський батуричский рукою».

(БПАН. ВР. № 272. Арк. 17–17 зв. Оригінал, завірений печаткою).

## № 20

1693, серпня 30 (20). – Нехаївка. – Лист нехаївського старости Лук'яна Василевича до компанійського полковника Іллі Новицького.

«Млстивый мѣці добродію мой.

До ознаймения в. мѣці пѣну преподаю: строны тютюну, который сторговали короповѣци на имя Игнат Рудий з двома товаришми, именно: каменный тридцят. Теди отважилем и записанный от них и на них церегграф одержалем, который и посылаю ку в. мѣц. мѣці пану, а за готовые гроши продадем того ж тютюну каменный двадцят и три. Камен цѣна по польталяра. Що того тютюну вышло всего каменей пѣтдесят и три. Сѣно, которое косили на Усорочи в законников, скидалисмо скирт чтири, а собѣ законники не взяли ни одной копици. Тилко отповіл нам сам игумен: до уздрения з в. мс. мѣці пѣном устне розмовити! Тут теж ознаймую и строны збожжа жжатога мні (?) нажали, жита нажали сто и тридцят коп, а ярины, овса нажали коп сто тридцят и пѣт. А строны винников млстивый добродію, ознаймую: далем тепер нового борошна на кадку нехай прежде отмовлялис борошном злеглым. А тепер хвала Бгу к осени проходить и борошно новое, а не не могли б по прежнему то хѣба переменить, жеби не посади борошна. И то до ознаймения в. мѣці мѣці пѣна преподаю: по отході того бувшого старости Ивана Заїка отобралем гусей 14, качок 20, а инших рухомих речий господарских жадного посудку не тилко миски и ложки не оставил, аж у людей на ново господарство мусіл доставати. К тому млстивый добродію той то Заїка зостае тилко на (...)\*. Подобно хочет и мене не обвиняся (?) звести яко инних, о чом не могу розуміти: чи он мене повинен слухати или я его. Сие до ознаймения в. мѣці пѣну преподавши, зостаю назавше слуга твой пѣна моего млстивого

Лукьян Василевич.

З Нехаевки августа 20 року 1693».

(ІР НБУВ. Ф. П. № 14530. Оригінал).

## № 21

1695, квітня 8 (березня 29). – Борзна. – Лист Михайла Миколайовича до компанійського полковника Іллі Новицького.

«Мѣци пане полковнику, мой велце мѣци пане и великий добродію.

Міл бым то собѣ за великое иньгуманитатем, гды бым при поданой оказии найнижчого моего поклоні не міл писати, зычачи в. мѣсти, моему мѣци пану и добродіеву, так теж еі млсти паней добродійци моей, доброго здоровья и щасливого повожения от Гѣда Бѣга веспол от Бѣга данным потомством на многие літа. Рад бы я сам в. мѣсти, моему мѣци пану и добродіеву, поклонівсе, толко тепер не маю часу. Аще Гѣд позволит свят дочекати, то по святых не омешкаю поклон свой найнижший моему мѣци панству отдати. Так теж еі мѣц панна Адария, цорка в. мс. мѣци панства, низко кланяется и в добром здоровю зостае. Ознаймую в. мѣсти, же псалтыр вывчила и акафісты доучует. Що в. мѣсти, моему мѣци пану и добродіеву, ознаймивши, ласце и млсти вашей панской отдаюсе.

В. мѣсти, моему мѣци пану и добродіеву найнижший слуга и зычливый приятел Михаил Николаевич.

З Борзны мѣца марта 29 дня року 1690».

(ІР НБУВ. Ф. П. № 14601. Оригінал).

## № 22

1696, травня 16 (6). – Чигириндіброва. – Лист компанійського полковника Івана Максимовича (Рубана) до Іллі Новицького.

«Милостивый мой добродію.

Сими часи дано мні з Ромна знати о забитю одного товариша нашего на смерть, а другого тиранско побито от жителей роменских. Прето я о таком тиранском забойстві, поневаж оние и так рок

Мороза забили, заносючи скаргу ясневелможному рейментарови, послаю п. писара своего в Батурин и прошу покорне в. мосці пна добродія и отца о подане п. писарови моему ваше панское инь-формациі, ежели тих людей забойцов условная прозба наступит, мощно було б писареви ехати до Батурина или может ціле и его мл. полковник лубенский тую справу декретовати. О тое повтор[не] пнское мл. просячи, а самого себе з поволними услугами моими звиклой ласце вручивши, застаю в. мсти мосці пну и милостивому добродієви моему во всем зичливым и поволним до услуг его црського прстлого влчства Войска Запорозкого полковник комонний Иван Максимович Рубан.

З Чигириндуброви мая 6 1696».

(ІР НБУВ. Ф. II. № 14625. Оригінал, завірений печаткою).

№ 23

1697, не раніше лютого 4 (січня 25). – Путивль. – Розписка.

«В сем году генваря в 25 день путивлец Никита Иванов сын Малого з женою своею и з дітми дал сию росписку Глуховского уезду Петропавловского монастыря игумену Димитрию з братиею в том, что владіт ему, игумену, з братиею на речке на Клевені у Хвостова селища у Везионской мелниці моім, Никитиним, жеребем, что мні, Никите, в той мелниці (моім, Никитиним, жеребем) доводитца на мой жеребей, до Василева дни Кесарийского (1 січня за старим стилем – Ю.М., І.Т.) впробудущего сз [7]206 (тобто 1698 – Ю.М., І.Т.) году. А взят мні, Никиті, за тот свой жеребей на нем, игумене Димитрию, з братиею за год сім рублей полских чехов. И в тот свой мелничной жеребей мні, Никиті, и моей жені и дітем к ним, игумену Димитрию з братиею в год до вышшей писанного срока не вступатца а братьям, игумену з братиею, с той мелниці всякой хліб мой, Никитин, жеребей до вышшеписанного срока. А будет я, Никита, или моя жена и діти учнем к ним, игумену з братиею, вступатця или хліба брать не дадим и в том харчей каких доставим, и ему, игумену Димитрию, з братею взят ті свої харчи, что ему станет на мні, Никиті, и на моей жені и на дітях по сей росписки удвое. В том я, Никита, ему, игумену Димитрию, з братиею и росписку сию дал при зацних и віри годних людях: Матвію Евфимовичу, майстеру каменного діла, Феодору Лаврентиевичу, майстеру оконного діла, жителейх царствующаго града Москви, и при Стефану Татарину, путивльскому жителю».

Запис на звороті: «Росписка Галчина за год прошлый 1696, за сей год 7 рублей дано при Матвію Евфимовичу, майстеру каменного діла, вмісто Никити Малова Галки по его прошению дякон Иннонтейкий руку приложил».

(БПАН у Кракові. ВР. № 267. Арк. 11. Оригінал).

№ 24

1698, не раніше січня 22 (12). – Путивль. – Розписка.

«Се аз путивлец Никита Иванов сын Малого з женою своею и з дітми дал сию запис Глуховского уезду Петропавловского мнастиря игумену Якову з братьями в том, что в їнішнем [7]206 году генваря 12 дня взял я, Никита, з женою своею и з дітми у него, игумена, з братиею осм рублей денег полских чехов, да хліба мірою глуховскою осмачка ржи, осмачка пшеници, да кабана, да мірка пшо-на, тридцят кварт вина, а за ті денги и за хліб и за все вышшеписанное поступили мы, Никита, з женою своею и з дітми ему, игумену, великого государя жалованья, а свой мелничной жеребий кромі иних жеребов в каменях и в толчях и в валушах, что в Путивльском уїзде нам реки на Клевене у Хвостова селища, владіт ему, игумену, з братьями в той вишшеписанной мелниці тім моим жеребом з їнішняго [7]206 году з генваря по вышшеписанное число. А нам, Никите, из женою и з дітми к нему, игумену, з братьями, в тот свой мелничной жеребей ни во что не вступатця никоторыми ділы ни отягиват и от сторонних людей и откупщиков и о всяких кріпостей очищат в том году харчей убытков никаких не доставит. А тот мой мелничной жеребей в том году никому не продан и не зложен и не поступлен и ни в какие кріпости не отписан кроме его, игумена, з братиею, также и впрд мне своево мелничного жереба в тот год никому не продават и не закладыват, и не поступатця, и ни в какие кріпости не отписоват. Толо мне, Никите, и жене моей и дітям в том мелничном жеребі маот хліб про свой обыход 6 четвериков старою болшою мірою. А буде я, Никита, или моя жена и діти учиня к ним, игумену з братиею, в тот свой жеребей не выждав году, учнем вступатця или хліба брат не дадим и в том харчей каких достават и ему, игумену Якову, з братиею взят ті свої харчи, что им стает, на мні, Никите, и на моей жені, и на дітех по сей росписки взят удвое. В том им я, Никита, ему, игумену, з братьями и росписку сую дал.

К сей записи иеромонах Геннадий вмісто путилца Никити Малого по его велению руку приложил. (...) \* 1698».

(БПАН. ВР. № 267. Арк. 13. Оригінал).

№ 25–26

1728 р. (?) – с. Грицівка (?) –

Скарга братів Себастьяновичів гетьману Данилу Апостолу.

«Ясневелможный мсіці пне гетмане, нам премилостивійший пне и единонадежднійший добродію.

Жалостне доносим ясневелможности вшей, что села Грицовки жителі універсалом антecessора велможности вшей во владіние матці ншой з нами определение, не хотят подданского своего отдавати послушенства. И хочай о том з суду енерального были послани два указы до наказного полковника прилуцкого пна Петра Носенка, чтоб он приказал по прежнему матку ншу з нами в подданическом их звании слухат, однак оны, явившись ослушними и прибывши сюда в Глухов, были чолом велможности вшей на брата їшого Ивана Себастьяновича в затіянних им обидах, почому ясневел-

можности вшей указом чинено слідствие. Понеже забойства и насилного у их грунтов отнята на брату йшем Ивану Себастиановичу не явилос и они в дом уехали. Да и поп того села Грицовки Андрей, узнавши чело[би]те свое, на нас подаванное, б[у]дет неправое, дал нам собственноручное свое письмо, что нас вперед турбовати не мьет. Якое мы я[сне]вельможности вшей при суппліці сей презентуем и притом всепокорст[вен]ніше просим ясневельможности вшей в том милостивійшого размотения и чтоб они, грицовские жители, нам отдавали послушенство, до полковника прилуцко-го наказного указу

Ясневельможности вшей премилостивійшого нам п̄на и единонадежднійшого добродія, нижайшие слуги бунчуковий товариш Иван да Матвій и Васил Себастиановичи».  
(ІР НБУВ. Ф. І. № 54199. Оригінал).

## № 27

1728, до жовтня 23 (12). – с. Грицівка (?). –

Скарга Давида Романченка гетьману Данилу Апостолу.

«Ясневельможний м̄стї п̄не гетмане, мні всемилостивійший п̄не п̄не и добродію.

Я, нижей мененний, падиши до стопи ног вшей велможности, моего всемилостивійшого п̄на и добродія, внощу мою жалобу повторне на п̄на Ивана Себастиановича, владілки грицовского, в том [что] покойний отец мой Раман Горкавий з швагрем своїм Василем Шрамченком, козакавал в полку Лубенском сотні Роменской, селі Бацманах (нині Роменський р-н Сумської обл. – Ю.М., І.Т.) и под час великого войска бил он в поході, а потом зайшол бил на той бок Днепра до городка Смілого, где жиючи, козацкую ж отбувал повинност. И шведского году мене, Давида, с̄на своего, з п̄ном Галаганом, полковником йнішним прилуцким, послал в січовую потребу, а по шведской баталії тож мене послал под Дерден (Дербент – Ю.М., І.Т.). Кгди мой отц на той Днепра стороні помер, в тот час я з маткою и братами перейшолем в оное село Грицовку, в сотні Срібранской будучое, жити. О чом Панченко и Яков Саенко, товариство того ж села Грицовки, извістни найдуются. Якого время оное село Грицовка било уже во владіни покойного Андрея Себастиановича, тогда еще писарем полковим прилуцким будучого. Которому гди обявлялем, же отец мой служил козацко, на якого м̄стї и я з братом буду служити козацко. Теды он отказал мні на тое: “Еще до которого часу козакуйте при мні, як и протчие сотенние мні, для посилок определение козаки, служат казацко ж”. Теди он отказал мні на тое: “Еще до которого часу козакуйте при мні як и протчие сотенние мні для посилок определение козаки служат казацко ж”. О чом и Юско Яленко, жител того села Грицовки, ест свідом и по тому его, п̄на Андрея Себастиановича, слову ему служилем. А потому синовии его помянутому п̄ну Ивану Себастиановичу місто козака ж, хотя з немалою трудностю, наслуговалем до прошлого с 1723-го года. А гди указ его императорского влчства почувем, же чий дід albo отец козакавал, то волно и потомком их служити козацко. В тот час и я за відомом и позволением его м̄сти п̄на полковника прилуцкого принят до компуту козацкого и родного брата моего послалем в низовий Терковский поход, в котором и голову положил оный. А прошлого 726 года вийшолем в курінь міський срібранский на мешкане и до сих час так мені, яко и матці моей з синами своїми, а моїми братами, мешкаючой, жадной от помянутого п̄на Ивана Себастиановича не било перепони и препятія. А тепер не знаю для чого ради оный п̄н Иван Себастианович матку мою з синами до посполства принуждает и хочет з козацкого компуту виписат. Зачим покорственно велможности вшей, моего всемилостивійшого п̄на и добродія, прошу не подати матки моей и братов ему, Себастиановичу, в подданство, але при компуті войсковом своїм рейментарским указом заховати. За що так я, яко и брати мої, должни, не щадя здоровья йшого, в войску во всяких случаях жит и за велможност вшу докол живота йшого станет, Б̄га бл̄гати.

Велможности вшей всемилостивійшему моему п̄ну п̄ну и добродіеву, нижайший раб и подножок Давид Романченко, козак и жител м[і]с[к]ий Срібранской».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 54194. Оригінал. Запис на звороті: «Просит ясневельможности вашей Давид Романченко, козак и житель срібранский, о привернене в козаки. Под[ано] 1728 году октовр[ия] 12 д.»).

## № 28

1728, до жовтня 25 (14). – с. Грицівка (?). –

Скарга Мусія Васи́левича гетьману Данилу Апостолу.

«Ясневельможний м̄стї пане гетмане, превеликий мой пане добродію.

Упадаючи стопи ног вашей панской велможности вашей, повторним разом просячи м̄лсрдия и святой справедливости з паном Иваном Севестяновичем о сем, который пан Иван Севестянович учинил превеликие обиди стопом, ліс стопил и сад, луку з лозами, которые лози, ліс и сад повисихали Так теж и в ловленню риби, в которих власних моїх грунтах не важилс ніхто ловити, а он, приехавши, в моих грунтах вилловляет рибу, а в их (?) моих грунтов Юска Макаренка ставка и ізков више его (?) ставу пана Севестяновича, а упоминается в рибу пан Севестянович, но токмо мні чинит утиснене, приехавши до моего млина для ловлення риби. Колеса млиновие заставляет во моих власних грунтах, що и колеса подпопи (подтопи – Ю.М., І.Т.). Упадаючи, плачливое молю: рач ясневельможний превеликий мой пане и премилостивійший добродію Стую справедливость учинити. В чом от вашей панской велможности получивши м̄лсрдие, должен Г̄да Б̄га бл̄гати доживотне.

Вашей панской велможности, превеличайшему пану и премилостивійшему добродію, нижайший раб и подножок Мусій Васи́левич, жител грицевский сотні Срібранской».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 54195. Оригінал. Запис на звороті: «Просит ясневельможности вшой Моїсїй Васи́левич, житель села Грицовки, сотні Срібранской, рассмотрение учинит о обиді, чи-

нячойся от пна Ивана Себастьяновича. Под[ано] 1728 году октовр[ия] 14. По[...] полецается розискові, которий міет розискат розиск без похлебства жадного. Року 1728 окто[вр]ия] 16. Бунчуковий товариш Иосиф Гарновский, бунчуковий товариш Васил Завадовский, бунчуковий товариш Демян Турянский»).

## № 29

1729, після січня 3 (1728, після грудня 23). – с. Грицівка (?). – Свідчення сільських отаманів.

«Року 1728 декабря 23 я, Трофим Дрозденко, атаман грицьовський, чуввши я гвалт звонний, в ночную годину битий, пришол к церкви и увиділ громаду мужиков з ціпами, з вилами, и иние стоят, инии бігут ко двору панському. И о тим я испитовал, чего ради в гвалт звонный бют. И они отвітвовали: “Як нам не бити, що нас в колодки забиваюг, сіна нши забираюг”. И послали мене до висланого в двор, чтоб отпустили члвка их и говорили так: “Нехай их за добра ума пустят”. И пошол я до висланого и сказал я висланному: “Мувиш писанную річ”. И он сказал: “Не пуцу их до завътришняго дня и послал мене пн висланньий до их повъторне с тим, щоб не чинили галасов, криков и гвалтов. И оние отвітвовали, що хот нехай сотья их прийде до нас з оружьем, то не возмут, нехай коли хотят, пойдут в Глухов з нами”. И поти стояли, поки атаман гурбинский приихал с козаками.

К сей сказці по прошенію атаманна грицьовского я, дяк того села, руку свою приложил.

Ми, ниже именем, по указу пна полковника наказного прилуцкого изихали с товариством до села Грицьовьки. И приихавши ми к царині грицьовской и почули ми гвалт звонний и приихали ми к двору пна Ивана, где висланний стоит, и виділи ми многое множество мужиков коло церкви и коло двора з друччам, з ціпами, бо ест то двор близ церкви.

Так же и при отезьді нашем били оние люде з друччам, з ціпами и ганили нас неподобными речами и цковали нас як би нікотрих звіров. При котором то вишписанном отезді били ми атамани Иван Колот, атаман гурбинский, (село Гнатівка знаходиться біля села Дегтярі Срібнянського р-ну – Ю.М., І.Т.) с товариством, Хведор Пиньчук, атаман игнатовский, тож с товариством. А по прошенію оних атаманов я, дяк того села Гурбинця, руку приложил».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 54201. Оригінал (?)).

## № 30

1729, до лютого 13 (2). – с. Грицівка (?). – Скарга Василя Шибіченка гетьману Данилу Апостолу.

«Ясневелможный мсці пне гетмане, мой всеблагонадежнійший пне пне вселаскавійший патроне и всемилостивий добродію.

Годов чотири тому уже минуло его мльсть пн Себастьянович, села Грицьовки державца, умовіл мене, абим в Гурбинцях, в его пнської маетности, построіл хату новую з комнатою и за тую роботу посулил мні дати коп двадцять. Я теды, надіючися на его пнское слово, принявши себі челяди, то будинок пну Себастьяновичу сооружил. До которой хати с комнатою старую хату з [...]сін(?)цями мілем пристановити в тих же грошах. Потом Бжиим попущением, же в Гурбинцях (нині – село Прилуцького р-ну – Ю.М., І.Т.), в маетности его пнської, гром розбил винницю и его мльсть мні хату оставивши, построіти винницю на том же могоричу, а хати [...]бляти (сказал пн Себастьянович) найму инших теслей. Я теди по его, пна Себастьяновича, росказано построіл ему винницю и тилко з тих (двадцяти) коп его мльсть на челяд мою дал мні коп десят из золотим, а [...] коп без золотого не додал. Ему ж, пну Себастьяновичу, в Грицьовці зробил комору. За якую комору міл мні дати таларей два, да и единой де[...] як комору построіл, не дал мні. Тую хату, що я в Гурбинцях становилем, прошлого году веліл розобрати и постановити в Грицьовці и за тое міл мні два рубли дати. А як сооружилем тое, так и одной полушки не получилием. Прошлих теды великих мясницъ за всю тую роботу, когда почалем нагороди, мні належной, упоминатися, так не тилко своего належного не получилием, але еще за тое кобилу в мене взявши, отдали вдові Калинці, жителці срібранской, за еї ніякую шкodu. Которая Калинка моею кобилою сім недель то орала, то дрова возила и всякую роботизну оною ділала. Якой кобили и по ее время мні не отдано. Еї мльсть пні Себастьяновичая за хату, жебим в Гурбинцях близко винниці построіл, міла дати рубля, да и денги за тое не взялием. Через якую діючюся мні обиду мусліем в иншое вийти село. А еще покойний пн Андрей Себастьянович, родич пна Ивана, подвшисенем греблі грицьовской стопил мой ізок, которий любо и дорог (!) займалем, еднат тилко семи золотих за тое хотілем и покойний пзволил мні за тое два годи слободи сидіти и за тое два годи слободи ему ж, покойному, мусліем платит золотих чотирнадцят. В которих сих моїх обидях до стоп ног вашой велможности пренайпокорній упадаючи, всемирненно мльсти прошу нижайший раб и подножок Васил Шибіченко».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 54196. Оригінал (?). Запис на звороті: «Супліка Василя Шибіченка подана на Ивана Себастьяновича о незаплатю якоби ему, Шибіченку, за постановленне будинков в селі Грицьовці, где он тогда в его подданстві бил. Феврал 2 д. 1729 году»).

## № 31

Між 1729–1734 рр. – с. Грицівка (?). – Скарга Яська, Захара і Панька Яленків гетьману Данилу Апостолу.

«Ясневелможный мсці пне гетмане, премльстивійший наш пне пне патроне и добродію.

Давними часи пред входом свійских (в Малую Россию) войск за килка годов мы, нижей подпшавшиіся, товариство полку Прилуцкого сотни Срібранской, жители на сей час села Грицьовки, будучи в селі Никоновці, заставалисмо в товариском компуті, бо и отец наш и дід и давние предки наши войсковую козацкую отбували службу. А як отец наш зубожал и пошол з Никоновки ко Днепру, так и мы за отцем пошли туда ж. А знову от Днепра возвратившися, пришли до сестри своеї в село

Грицьовку, в маєтність покойного п̄на Андрея Себестіановича, того часу будучого писаря полково-го прилуцкаго. И пошлисмо з Грицьовки до Срібного, оповістилися п̄ну сотникови срібранському, на тот час будучему, Антону Троцині, же пришлисмо в село Грицьовку. П̄н сотник сказав нам, то маєт-ність п̄на Андрея Себестіановича, писара полкового прилуцкаго, так хочай вы и козаки, еднак же освідомтеся и п̄ну писару, когда приедет в Грицьовку. Повернувшись мы теды до села и застав-ши п̄на писара в селі, пошли оповіщатися, же мы, козацкие сьни, пришли в его маєтність на житло и просилисмо его, п̄на писара, приказати войтови тамошнему грицьовскому, абы нас до посполитой тяглости не привлащал. П̄н писар отказав нам: “Хогіл я п̄на полковника прилуцкаго и п̄на сотника срібранского прохати, абы мні изволили куреня Грицьовского двох козаков для прилучившойся по-силки определити. Ежели вы хочете, так я об вас п̄ну сотникови доложу, абисте мні определены бы-ли для случая посланих, а ежели на посланках в мене себї не уподобаете, так знову под сотню воз-вратитесь”. Мы теди, ставши ему, п̄ну писару, на услузі, а не млючи някого налогу, як уже и судиемо полковим стал, кромї же на посланці зоставали, служилисмо при нему. Еднак же [...]ці от товариства належачие, так на музику войсковую и всякую иную належитост с товариством до сотні отбувалис-мо. А по преставленіи покойного п̄на Андрея Себестіановича, на судейском уже урядї преставлша-гося, когда тое село Грицьовка яко сукцессорови по отцу досталося в державство п̄ну Ивану Себестіановичу, покойного п̄на судий сьнови, мы ему, п̄ну Иоанну, в посланках служили, не узнаючи от него, п̄на Иоанна жадной в тяглост посполитую работизны, аж по сее время. Сим теды времена не відат з какой завязтости меншого брата нашего веліл нещадно бити, же мусіл в Грицьовці оставити кгрунта свої и выйти в село Алексинці. За тое тилко на брата нашего того розгнівал [...] що будто признал вдови срібранской Калинці, иж веліл старости (?) подданным грицьовским сіно еї, Калин-чино, для п̄нської товару зайняти. И либо довелося, що иные люде Калинці, тое посвідчили, е(днак) п̄н Иоанн не оставивши на брата нашего и на нас своей завязтости, брата того нашего прика-зал, абы уловлено, хочай уже и на иное се[ла] выйшол, и жебы его в Гурбинці припроважено, мо-вячи: “Я велю его в Гурбинцах убити, да поголовщину за его заплачу”, а на нас двох тож похваля-ється, мовячи: “Утік ваш брат з Грицьовки, поутикаете и вы, albo нахило я вас до панщины, тилко з Глухова возвращуся”. Через такыве теды его, п̄на Себестіановича, погрозки, не хотя(чи) болш ему, п̄ну, в тих посланках служити, пренизко до стопы ног велможности вашей п̄нской упадаючи, всенайпокорній просим премлстивійший велможный наш п̄не, позволить п̄ну сотникови срібран-скому на містце отца нашего в компут товариский под сотню нас при(йняти?), а от службы п̄на Иоанна Себестіановича нас освободити. О якое превьсочайшое велможности вашей п̄нской на нас м̄лсрдие и сторично слезне просим.

Велможности вашей п̄нской премлстивійшому нашему пну пну патрону и добродієви, нижай-шыє подножки Яско, Захарко и Панка Яленки».

(ІР НБУВ. Ф. І. № 54190. Оригінал (?)).

#### № 32

1729, до жовтня 23 (12). – с. Грицівка (?). –

#### Скарга Леська Дробченка і Юська Походні гетьману Данилу Апостолу.

«Ясневелможный м̄ці п̄не гетмане, на нас всемилостивійший п̄не п̄не и добродію.

Ми, нижей подписание, повторние рази падши под стопи ног велможности вашей, всемилости-війшого п̄шего п̄на и добродія, повторние плачливую вносим жалобу на п̄на Ивана Себестіановича, владілцу села Грицьовки, в такой способ:

В прошлом 1723 году за відомом п̄нов старшины полковой прилуцкой по указу его император-ского влчтва, когда ми в компут козачий уписались, тогда менений п̄н Себестіанович бидло позаби-рал. О котором возвращеніи хотя его м̄сть п̄н полковник прилуцкий писал до его, п̄на Себестіано-вича, толко ж он писания п̄на полковникового не слушаючи, не тилко бидла не возвратил, але еще нас з слугами своїми и бил. Тилко нїкоторое вернул другим разом уже вимордованное, которое на скором часі и пропало, а овец четверо, також сідло да черкеску и до сих час в себе удержует. А коня едного п̄н полковник аж на Коломаку виручил, когда теж еще ми били в его подданствї, тогда я в нї-которих з нас в год чиншу денежного рублей по всум и по чотири, да и в подводу куда хотіл, туда вислал, и бидла своего именно по четверо коней на зимовлю бивало нам надает. В чом немалую обиду дознаючи, просили в его, п̄на Себестіановича, помилования. Еднак он, не являючи млсти, еще по драгуну и по коню драгунскому на нас определял, жеби ми кормили, и драгунов з иншой сотні поднімаючи, повелівал незносие збитки нам чинити, а особливе м̄ні, Леску Дробченку, мно-гокrotnie угонивал коней по пятеро и по болш, которих иногда тижден, а иногда недел двї и три му-щу бивало контентовати и досмотровати. Якие и другие незносие тяжести и обиди терпячи и болш знести оние не могучи, а чуючи о указ его императорского влчтва, же чий дід или отц бил козаком, також потомству волно бит козаками, мусіли ими за відомом всей старшины полковой прилуцкой в компут козачий уписоватися. По яком уписани и дорогу войсковую Терковскую уже отбували ка[...]пومه]ненний п̄н Себестіанович до сих час нї в чом нас не чпал, а тепер не відаем чого ради нас турбуєт и хочет з компуту козачого виписат, жеби ему посполито служили и всякую о[тбу]вали на-лежитост, не взирая на тое, же наш дід, именно Юско Походня, з давних часов служил козацко и бил п[о]д Чигрином в походї. По которого смерти на его ж козаком кгрунтї ми и тепер живемо. О чом Тимуш Ганотенко, атаман йнішний, Иван Панченко, Яков Исаенко, Леско Демченко, Семен Тимошенко и протчое товариство села Грицьовки свідоми найдуются, да и Дмитро Татарчук, мой, Леску Дробченку, дід служил також козацко, на которого кгрунтї я, Дробченко, и тепер мешкаю. За сим покорственое велможности в̄шей, п̄шего всемилостивійшого п̄на и добродія, просим не подати нас ему, Себестіановичу, в подданство, але при компутї войсковом своїм рейментарским указом за-ховати. За що ми должни, не щадя и здорovia нашего, в войску во всяких случаях служити и за вел-можност в̄шу докол жития п̄шего станет, Г̄сда Б̄га благати.

Велможности вшей всемиловитишом ншему пну пну и добродію, нижайшие слуги и подножки Леско Дробченко и Юско Походня, козаки сотні Срібранской села Грицовки».

**(ІР НБУВ. Ф. І. № 54193. Оригінал (?). Запис на окремому аркуші: «Просят ясневелможности вашей Леско Дробченко и Юско Походня, козаки сотні Срібранской, не подати в подданство Ивану Себастьяновичу, але повеліли б вписат в компут козацкий»).**

## № 33

**1729, жовтень. – Глухів (?). – «Доклад» гетьману Данилу Апостолу.**

«В доклад ясневелможному его млсти пну Данилу Апостолу, гетману.

1729 году октоврия против челобитя ясневелможности вшой села Грицовки жителей з товарищи, подданных вдовствуючой Себастьяновичовой з синами, в обадах ім от сина еї старшого Ивана Себастьяновича починенных занесенного, призванный будучи пред нас по указу вшой пнской велможности для рассмотрения выше выраженного челобитя определенных помянутой Иван Себастьянович, понеже в отвѣтах своїх показал, что оных до излишних повиностей не употребляет. Толо такую работизну они ему отбувают, як и в протчих владілцов чинится, також з тих же подданных своих в нисколку члвк хочай в лісках по килкодесят воз дров вирубат веліл, однак за приключившыюся их тогда вину, да и поборов на себе чрез килко уже літ из оних же грицовчан не собирает, же лобо они так отцу его, Себастьяновича, яко и прежнему своему владілцу Макиевскому, по сорок талярех в год плачували. А они, грицовчане, взявши пред себе легкомислие, еще з прошлого літного времени оного Себастьяновича не слушают и по двум суду войскового енералного указам о послушенстві ним виданным, явились ослушни и противни. Которие, что в подданстві найдовались матці Себастьяновича з другими его братами, през[е]нтовани нам пок[о]йного гетмана Скоропадского два универсали; забойства теж жадного и насилного у реченных подданных своих грунтов отнята не явились. Того ради мы против выше выраженных Ивана Себастьяновича отвѣтов, помянутых села Грицовці жителей у[з]нали бит неправими для того, что он долегливостей и от Ивана Себастьяновича, якобы им починенных, не довели и против отвѣту его ж жадного доказательства в улику не явили. Которие послі реченных пна гетмана Скоропадского универсалов довелося быт по прежнему в подданстві матки Ивана Себастьяновича з другими его братами. О чом упоминателный от ясневелможности об них указ послати надлежит, а особливе того ж села Грицовки жители издавна в подданстві. А еще за живота отца Ивана Себастьяновича будучие и самовластне в козаки вписовалис, о которых по указу ясневелможности вшей асаулом полковим прилудким Григорием Панковичем да бунчуковым товаришем Захарием Прокоповичем прошлого 1727 году бил чинен розиск. По котором он з товарищи довелис бит по прежнему мужиком, ибо и в розиску написано, же так на мужичих грунтах мешкают, яко в жадних походах не були и отци и діди их не козаковали. А надлежит бит козаками толо битвою (це слово закреслено – Ю.М., І.Т.) надлежит учинит наказание, что он прежде челобитя о козачестві в бившую коллегию Малороссийскую занесенного и до получения отгол себї указу послушат жону Ивана Себастьяновича не пох(...)\*. За що она, когда его призват к себї веліла, то он з синами посланный еї людей и бил до полусмерти и попробивал килко человекам головы, що в том же розиску показано (?) именно. Також села Грицовки и поп Андрей за продажу млинов своих там же в селі Грицовці будучих и отцу Ивана Себастьяновича турбовал ясневелможности вшу напрасно, що явствует за писма его, собственноручно пред нами оному Себастьяновичу з братами даного. Якое нше мніе против выше выраженного заводных діл составленного, високому ясневелможности вшой разсуждению и волі предаем».

**(ІР НБУВ. Ф. І. № 54198. Оригінал (?)).**

## № 34

**1732, червня 9 (травня 29). – Вороніж. – Купча.**

«Року тисеча сімсот тридцят второго мсця мая двадцят девятого дня.

Пред нами, урядом міским вороніжским, нижей сего подписавшимися, ставши очевисто Андрей, Николай и Александр Шкирманенки из дядею своїм, Иваном Шкирманом же, обявили купчую вишнаписанную з тим изяснением, что з доброй своей волі, а не з якого иного примусу и за відомом Евдокиї, жени помянутого Ивана, а ншей дядини, продали вишпрописанный хутор з млином и из другими до того хутора належными угодї до артилерїи войсковой енералной за готовую и певную суму двісті рублей, як в оной их рукоданной купчой прописано. И просили нас, урядових вороніжских, оние Шкирманенки з дядею своїм сїю доброволную свою продажу лутшею ради утверждения руками ншими подписати и печатю міскою ствердивши, требующой стороні видати, а для далшой и вікуїстой памяти в книги міские вписать. Мы прето урядовие вороніжские, принявши их, Шкирманов, прошение за блго для далшой, а вікуїстой памяти и віроятия сїю купчую запись руками ншими подписуем и печатю міскою ствердивши, казалисмо и в книги міские вписати. Року, мсця и дня вишеспеціфикованного.

В подлінной подпис таков:

Сотник вороніжский Иван Холодович.

Кирило Слабїй, атаман городовий вороніжский, а вмїсто его, яко неграмотного повїренний вороніжский, сотенный писар Демян Яковлев, руку приложил.

Афанас Дереча, войт вороніжский.

Федор Шабелник, бурмистр вороніжский.

Вороніжский сотенный писар Демян Яковлев».

**(БІАН. ВР. № 261. Ч. 2. Арк. 148–149. Тогочасна копія. Внизу документа намальовано коло, всередині якого напис: «Мїсто печати міской вороніжской»).**



## № 35

1733, травня 17 (6). – Івангород. – Купча.

«1733 году, мая 6 дня.

Я, Павел Харченко, полку Ніжинского, сотні Івангородской козак и житель села Фастовец, а теper палубничий артилеріі войскової енеральной, відомо чинно сим моім купчїім записом в каждого суда и права и кому о сем відати будет потреба, иж міючи я власний свой кут, в Колчиновці поміж войскового ґрунту лежачий, из сіножато и ліском, який кут и з сіножато и ліском не пенний и нікому ни в чем не заведенний так из доброй моей волі, ані жадного примусу, продадем до войскової енеральной артилеріі за суму певную готових денег двадцят один рубль, якие то денги отобравши своїми руками всі сполна, самого себе, жену, потомков, родичов моих, близких и далеких, от того мною доброволне проданного кута сіножати и ліска, отдаляю и ніхто впреди до оноgo не повинен интересоватися и жадного уступу імїти, вічисто права своего зрекаюсь под обовязком правним на турботора тоєї ж вишозначенной суми, а войскової енеральной артилеріі волно уже тим кутом, сіножато и ліском вічними часи, не узнаючи ні от кого жадного препятствия, владіти. Тут же докладаю, же если би хто імїл до оноgo кута вперед интересоватися и турбовати, то я, вишеписанный продавца, повинен своим сумптом боронити в том. Для лучшой віри и певности в потомние часи, абы в твердости zostавало при войскової енеральной артилеріі и сей мой купчий запис за відомом всего уряду сотенного ивангородского с подписом рук и при звиклой печати и за подписом собственной руки моей видалем в ратуши ивангородской року и дня звишеписанного, в чом для лутшого достовірия своеручно крестом росписуюс (+).

Сей вишеписанный купчий запис писменно стверженний пред нами, нижей подписанною старшиною бил презентован и по требованию обоіх сторон для неотмінности часи потомними подписом рук належных и притиснением міской печати ест конфірмован року, мѣся и дня више специфікованных.

В подліній конфірмації подпис таков:

Сотник ивангородский Андрей Безпалый.

Атаман городовий Филип Кривонос.

При печати міской подписался писарь ивангородский Александр Саетовский».

**(БІАН. ВР. № 261. Ч. 2. Арк. 149–150. Тогочасна копія. Внизу документа намальовано коло, всередині якого напис: «Місто печати міської ивангородской»).**

## № 36

1735, березня 16 (6). – Івангород. – Купча.

«Року тысяча сімсот тридцят пятого, мѣся марта, шестого надцят дня.

Я, ниже подписавшийся, явственно чиню сим моім кому того потребно будет відати тепер и в потомние часи доброволним писанием в том, иж міючи свой власний нікому ні в чом не заведенний и не пенний, стоячий на урочищи ведля хутора войскового Калчиновки на рекі Острі в острові, прозиваемий Мишуровский, который з доброй своей волі, а не с примусу, з відома всіх своїх свойственных продал з землею во вічне владіние на войсковую енеральную артилерію за готовие денги чотири рубля. И по такой моей доброволной продажи отдаляю себе самого, жену, дітей и всіх свойственных своїх, близких и далеких, от показанного гаю вовся, но толко оним позволяю вічне и спокойне владіти тепер и в потомние часи правлению енеральной войскової артилеріі вовся. В какой моей доброволной продажи ради в потомние часи твердости и віроятия сей мой купчий запис на уряді з ратуша ивангородского с притиснением урядовой печати и подписом имени моего и урядников в правление енеральной войскової артилеріі подаю року, мѣся и дня вишеозначенных.

В подліній подпис таков:

К сему купчюму запису продавца полку Ніжинского значковий товариш и на сей час сотенное ивангородское правление содержащий Василь Дмитриев, житель ивангородский подписался, а вмѣсто Василя Дмитриева, яко неграмотного по его прошению тоєї же сотні писар Евфим Шуба руку приложил».

**(БІАН. ВР. № 261. Ч. 2. Арк. 150–151. Тогочасна копія. Внизу документа намальовано коло, всередині якого напис: «Місто печати міської ивангородской»).**

## № 37

1739, жовтня 7 (вересня 26). – Глухів (?). – Купча.

«Року тысяча сімсот тридцят девятого мѣся сентябра двадцат шестого дня.

Перед нами, старшиною глуховскою, на сем листу подписанною, ставши жители глуховские Марко Ганчар да Грицко Паламаренок, обявили, что сего ж 1739 году мѣся июля 11 дня для строение лиоуха на содержание казенного пороха уступили доброволне своей собственной никому ни в чем не заведенной и не пенной землі близ Глухова імїючоїся в длину саженой на сто пятьдесят чотири, да в попереk саженой на тридцят два, в том числі Марко Ганчар землі в длину саженой сімьдесят сім, а в попереk шестнадцят, да Грицко Паламаренко в длину ж саженой же сімьдесят сім, да в попереk шестнадцят, за готовую сумму денег, а именно за чотири рублі. Якая земля означенных Ганчара и Паламаренка з обоіх сторон состоїт з землею гспдна подскарбия енерального Андрея Марковича, якую сумму денег каждий з них, а именно Марко Ганчар два рубли да Грицко Паламаренко два ж рубли з енеральной войскової артилеріі принявши, оную землю во вічне владіние оной енеральной артилеріі продают, а себе самих яко и жену, дітей, близких и далеких крвних от владіния той землі вічне отдаляют. А если бі кто з крвних или посторонних людей дерзнул до той землі який учинити одозв, то должны оны сами или по них діти их в том обстоювати и обороняти, ижиби та земля ненарушно, а вічне при енеральной войскової артилеріі найдовалася. Чего для ради лутшого вперед енеральной войскової артилеріі владіния сим купчим записом зтвержают, що мы, старшина

глуховская, вслушавши, а особливо узнавши ту пропажу за слушную, для віроятія и лучшей твердости руками своїми ствержаем.

В подлинной подпис таков:

К сей купчой вмісто отца своего Марка Гончара по его велению сн его, Лукян, руку приложил.

К сей купчой житель глуховский Яков Яковлев, сн Броварников, місто Грицка Паламаренка по его прошенію руку приложил.

Демян Туранский, атаман глуховский.

Войт глуховский, Иван Пухович.

Бурмистр глуховский Юрий Данилов».

Сотенний глуховский писар Яков Макухин».

**(БІАН. ВР. № 261. Ч. 2. Арк. 152–153. Тогочасна копія. Внизу документа намальовано коло, всередині якого напис: «Місто печати міської глуховской»).**

№ 38

1742, липня 7 (червня 26). – Івангород (?). – Купча.

«Тисяча сімсот сорок второго году мсця июня двадцать шестого дня

Я, Василий Дмитриев, син значковий полку Ніжинского товариш, а житель містечка Ивангорода, чиню відомо сим моім купчим писанием во всякого суда и права и кому о сем відати тепер и впред будет потреба, иж міючи я власную свою греблю, прозиваемую Пустую, мною набутую, на рекі Острі засипанную, на которой состоят и мельниц дві, в каждой по одном камені мучному устроение, с обоіх концов к собственной моей землі присипанную, во грунтах фастовецких и мартиновских лежачую, никому ни в чем не пенную и не заведенную, але як владіи я чрез килко десят літ оною спокійно, так з доброй моей волі без жадного примусу за совітом жени моей Параскевіи и синов њших Павла и Семена той половинную част греблі, от села Мартиновки концем лежачую, и на оной клітку о одном колі мучном, в какой и другое коло волно будет устроит, и в ріки рыбною ловлю. Да в конец тоей греблі березняк з землею для подчинки той греблі, которая лежит обмеж з одной стороны дороги и другой з села Мартиновки, а вверх концем до березняка козака и жителя фастовецкого Василя Шекеренка, продал на енералную войсковую артиллерию во вичность за сумму готовых грошей сто сорок рублей. А другую половину греблі, от фастовецких грунтов концем же лежачую, и на оной клітку с одним же колем мучним себѣ удержал для препитания. Якую греблю когда надлежатиметь подчинит или внов плотину с подвишением устроит, то все то ділат мні с енералною войсковою артиллерією равномірно по половинним частям без всякого спору. Ежели ж над надежду за недостатком моім в подчинки греблі и в строеніи плотины воспослїдует остановка и затим в артиллеріи енералной признаватимется убиток, то я должен сам, а по мні жена и снн моі своїм имуществом тот убиток награждат и пополнят неотмінно. Якие вишеписанные сто сорок рублей денги в канцеларіи енералной войсковой артиллеріи через шафара оной же артиллеріи Ефима Филонова отобравши, самого себе, жену, дітей и родственников моіх, близких и далеких, от оной продажи вовся отдаляю и вичисте. Права своего и зрекаюсь под обовязком и варунком правним на турбатора тоей же вишеписанной суммы вдвое. А енералной войсковой артиллеріи волно будет тоєю мною проданною греблею, кліткою рыбною ловлею и березняком з землею как хотя владіти и ко наилучшему своему пожитку употребити, не узнаючи ни от кого и найменшой перешкоди диспонувати. Буди же над чаяние в той мною проданной греблі с мельницею и в отбиранию с ней користей міл би хто енералной войсковой артиллеріи чинит какую трудност и во владіни оной воспящение, то должен, я сам жена, а по нас и снн њши Павел и Семен своїм сумбтом защищат и оборонят, да и оставленную мною половинную в той греблі част и на оной клітку едну. Ежели б я, а по мні жена или снн моі впред пожелали в продажу пустит, то не должно в другие руки отходит не повинно за настоящую цену бит при енералной войсковой артиллеріи. Чего ради во лутшую кріпост с подписом имени моего и снн моего Павла руки за упрошением мною ж знатных персон, на сем подписавшихся, из сообщением точних копий с иміючихся в мене на то кріпостей, дал сию енералной войсковой артиллеріи купчую року и дня вишеписанных.

В подлинной подпис таков:

К сей купчой по повелению отца моего, значкового полку Ніжинского товариша, а жителя містечка Ивангорода, Василя Дмитриевича вмісто его за себе син его Павел Дмитриев руку приложил.

На сей купчой по прошенію полку Ніжинского товариша значкового Василя Дмитриева товариш значковий Иван Писаревский во свідителство подписался.

К сей купчой по прошенію значкового полку Ніжинского товариша Василя Дмитриева, того ж полку Ніжинского товариш значковий Иван Гриценко во свідителство подписался.

К сей купчой по прошенію значкового полку Ніжинского товариша Василя Дмитриева атаман городской новомлинский Федор Троцкий во свідителство подписался

1745-го году августа 19 д. в сотенном ивангородском правленіи сия купчая запис презентована и по требованию енералной войсковой артиллеріи и значкового полку Ніжинского товариша Василя Дмитриева в книгу записана руками ншими подписан и печать сотенная приложена.

В подлинной подпис таков: сотник ивангородский Матвій Кониский.

Атаман ивангородский Антон Давидов, а вмісто его неграмотного по его велению житель борзенский Семен Котляревский руку приложил.

Писар сотні Ивангородской Сава Малюга».

**(БІАН. ВР. № 261. Ч. 2. Арк. 154–156 зв. Тогочасна копія. Підпис кожного свідка скріплено печаткою. На копії намальовані чотири кола, всередині яких напис: «Місто печати» і «Місто печати сотенной ивангородской»).**

## № 39

## 1742, жовтня 14 (3). – Березова Лука. – Купча.

«Я, Игнат, Павлов син, прозванием Шиян, полку Гадыцкого, сотні Комишанской козак и житель села Березовой Луки, чиню відомо сим моім купчим писанием во всякого суда и права и кому о сем відати тепер и впред будеть потреба, иж міючи я власний свой от діда и отца мні доставшийся огород, на котором и дерев нісколко садових груш, вишень, осик, верб и один дубок іміється в селі Березовой Луки поміж едним боком улиці, прозиваемою Геталовской, з другою Івана и Михайла Сердюченков, с третьей стороны от болота, а с четвертой об меж саду Павла Ганчаренка, жителей березолучицких же, и от двора и огорода енеральной войсковой артилеріі лежачий, нікому ні в чем не пенний и не заведенний. Але як владі я чрез килкодесят літ оним спокійно, так з доброй моей волі без жадного примусу за совітом жени и дітей моіх и родственников, тот свой огород с показанным на нем іміючимся деревом, продал на енеральную войсковую артилерію во вічност за сумму готових грошей сімнадцят рублей. Якие от покупщика той енеральной войсковой артилеріі Стефана Щитка, руками моіми отобравши, самого себе, жену, дітей и родственников моіх близких и далеких от оной проджки отдаляю и вічисте права своего изрекаюся под обовязком и варунком правним на турботора тоей же вишше писанной сумми вдвое. А енеральной войсковой артилеріі волно будеть, мною проданным огородом и вишпоказанным на нем іміючимся стоячим садовим и другим деревом, как хотя владіти и ко найлутшому своему пожитку употребляти, не узнаючи ни от кого и найменшой перешкоди диспозовати. Буди же над чаяние в том мною проданном огороде міл бы хто енеральной войсковой артилеріі чинит какую трудност и во владініи оного воспящение, то должен я сам, жена, а по нас и діти наши своім сумбтом защищат и оборонят. Чего ради во лутшую кріпост с подписом имени моего и за упрошением мною ж знатних персон на сем подписавшихся, дал сию енеральной войсковой артилеріі купчую року и дня вишшеписанных.

В подлінійній подпис таков:

К сей купчой вмісто Игната, прозванием Шияна, козака и жителя Березовой Луки, поп Иоан Навроцкий цркве Николаевской села Березовой Луки по его прошению руку приложил.

К сей купчой по прошению козака и жителя села Березовой Луки Игната Шияна канцелярист войсковой Яков Савицкий в освідітелство подписался.

К сей купчой по прошению козака и жителя села Березовой Луки Игната Шияна, полку Лубенского, сотенной лховицкой канцеляріі протоколист Яков Короленко в освідітелство подписался».

Тисяча сімсот сорок второго году, мѣся октября шестого дня.

Сотні Комишанской козаком, а жителем села Березовой Луки Игнатом Шияном данная енеральной войсковой артилеріі купчая на проданный им, Шияном, собственный его огород з садовим и другим деревом, помеж дворца и огорода енеральной войсковой артилеріі в селі Березовой Луки лежачий, в якой положена сумма семнадцят рублей за подписанием имени его и двох члвк знатных персон по прошению его, Шияна, на оной в освідітелство подписавшихся от енеральной войсковой артилеріі канцеляріі при обявлении писменном в ратушу комишанскую представлена. Которая слушана и по силі прав малороссийских в книги ратушние точно вписана и во лутшую того кріпость руками ншими и печатью урядоовою ратушной комишанской ствержена и енеральной войсковой артилеріі дана.

В подлінійній подпис таков:

Сотник наказний комишанский Кирило Рой, а вмісто его по повелению за писара сотенного Кирило Никитов подписался.

Атаман городовий комишанский Остап Яценко, а вмісто его по прошению Иоан Завадовский подписался.

За писара сотенного Кирило Никитов».

**(БІАН. ВР. № 261. Ч. 2. Арк. 157–159. Тогочасна копія. На документі намальовано три кола, всередині яких напис: «Місто печати» і «Місто печати урядової комишанської»).**

## № 40

## 1743, червня 30 (19) і 1745 серпня 19. – Івангород. – Купча.

«Тисяча сімсот сорок третьего году, мѣся июня 19 дня.

Я, Василий, Дмитриев сн, значковий полку Ніжинского товариш, а житель містечка Ивангорода, чиню відомо сим моім купчим писанием во всякого суда и права и кому о сем відати тепер и впред будеть потреба, иж міючи я власную свою греблю прозиваемую Пустую (которой пред сим, в прошлом 1742 году, половинную часть греблі и на оной клітку едну с одним колом мучним до артилеріі войсковой енеральной я продал и на то оной артилеріі от меня тогда купчое письмо дано) працею моею набутую на рекі Острі засипанную, на которой состоіт и мельница с одним колом мучним купно на едной плотині с мельницею артилеріі енеральной устроение, а другое в той же мельниці ставидло пустое, на котором и другой камень волно устроіть, к собственной моей землі присипанную. Да при той греблі от села Фастовец, взявши от колес млинових вниз по річки Остру болото, в ширину на гоні плуговие, аж до гаю двох Иванов и Андрія Шкробков, козак и жителей фастовецких, а вдвж та земля болотом же пошла поуз лози дорожки, которая от прорізи той, куда вода от колес млинових бижит, состоіт на гоні плуговие добрие двое, да тоєю ж рудкою поуз сінокос и лози Петра Яременка Дзюби и козака ж фастовецкого, которая и копцями означена, от болота же в гору сінокос и лози пришлі до сінокусу Івана Мандибура, козака фастовецкого, и до рудки, которая пришла от поля пахатного Матвія Шпанского зятя, жителя села Білмачувки (с. Більмачівка Прилуцького р-ну – Ю.М., І.Т.) и до дороги, яка идет з села Фастовец, на шлях Батуриный лежачий, на тую ж Пустую греблю копцями ж старинними ограничен, да вгору ж с того сінокусу поле пахатное, лежачое поуз землю пахатную ж пахатное Лукяна, Данила и Тymoша Піничов Палубничих, жителей фастовецких;

которое пришло концем до шляху показанного ж Батуриного, от шляху же того вгору ж еще, поуз дорогу идучую от села Фастовец до хутора Калчиновки аж до рудки, которая между полем пахотним енеральной артилеріи и мирским фастовецким идет и впала в річку Остер. Вишше же той рудки между полем пахотним артилерийским сінокос, прозиваемий Бойчевский, которой мні по куплі от Андрия Бойченка, жителя фастовецкого, достался, да на другом боку річки Остра от села Мартиновки, березняк по лівой стороні уз дорогу, идучую з греблі Пустой до села Мартиновки, которой пройшол вдовж копцем до гаю Лукяна Ломаки, армаша енеральной артилеріи, шириною же уз дорожку, лежачую помеж березняка Трохима Тригуба, козака, и до річки Остра болотом. А другой конец березняка граничить окоп Ничипора Федюрченка, козака ж, жителей мартиновских, кой окончился недалече той же Пустой греблі и на той землі устроених хаток з их пристройкою иміється чотири. Да неподалеку от показанной же землі и греблі обходний водою з річки Остра островок и на оном и зруб лісовий во грунтах фастовецких и мартиновских лежачие, нікому ни в чем не пенние и не заведение. Але як владіл я чрез килкодесять літ оною греблею, мельницею, грунтами, сінокосами и березнями спокойно, так з доброй волі моеї без жадного примусу, за совітом жени моеї Параскевіи и синов нших Павла и Семена Дмитриевих, ту другую половинную часть греблі, от села Фастовец концем лежачую, и на оной клітку о едном колі мучном, в какой и другое коло волно будеть устроїть и в ріки рибную ловлю и виш изображенние грунта продал на енеральную войсковую артилерію во вічност за суму готових грошей двісті чотирнадцят рублей. Якие вишшеписанное число денги в канцелярії енеральной войсковой артилеріи чрез шафара оной же артилеріи Евфіма Филонова руками моїми отобравши, самого себе, жену, дітей и родственников моих, близких и далеких, от оной продажи вовся отдаляю и вічесте права своего изрекаюся под обовязком и варунком правним на турботора тоей же вишшеписанной сумми вдвое. А енеральной войсковой артилеріи волно будеть тоєю мною проданною греблею, кліткою, рибною ловлею и виш изображенными пахатными землями, сінокосными угодіи, березняками, з землею и устроеними при той Пустой греблі хатками как хотя владіти и ко найлутшему своему пожитку употребить, не узнаючи ні от кого и наименьшой перешкоды диспозовати. Буди же над чаяние в той мною пред сим половинной части греблі и едной клітки, так и тепер другой половини греблі и клітки ж с мучными коли проданных и в отбиранию с оних мельниц и вишгнамененных грунтов користей, міл бы хто енеральной войсковой артилеріи чинить какою трудност и во владінии того препятствие, то должен я сам, жена моя, а по нас и сини ніши Павел и Семен, своїм сумбтом защищат и оборонят. Чего ради для лутшой віри и крїпости с подписом имени моего и сына моего Павла руки и за упрошением мною ж знатных персон, на сем подписавшихся, и з сообщением иміючихся у мене на то крїпостей, дал сию енеральной войсковой артилеріи купчую року и дня вишшеписанных.

В подлінійній подпис таков:

К сей купчой по повелению отца моего, значкового полку Ніжинского товарища, а жителя містечка Ивангорода, Василя Дмитриева вмісто его и за себе и брата моего Семена Дмитриева сн его, Павел Дмитриев, руку приложил.

На сей купчой по прошению полку Ніжинского товарища значкового Василия Дмитриенка, канцелярист войсковий Василий Шишкевич в освідителство подписался и печать свою приложил.

На сей купчой по прошению полку Ніжинского товарища значкового Василя Дмитриенка, товариш полку Ніжинского Яков Покотило в освідителство подписался и печат свою приложил.

На сей купчой по прошению полку Ніжинского значкового товарища Василя Дмитренка значкового полку Ніжинского, товариш Семен Парістий, подписался, а вмісто его неграмотного, по его велению сн его, канцелярист полковий ніжинский, Федор Парістий, руку приложил и печатю утвердил.

1745-го году августа 19 д. в сотенном ивангородском правленіи сия купчая презентована и по требованию войсковой енеральной артилеріи и значкового полку Ніжинского товарища Василя Дмитренка в книгу записана руками нішими подписана и печат сотенна приложена.

В подлінійній подпис таков:

Сотник ивангородский Матвій Кониский.

Атаман ивангородский Антон Давидов, а вмісто его неграмотного, по его повелению житель борзенский Семен Котляревский руку приложил.

Писар сотні Ивангородской Сава Малюга.

**(БПАН. ВР. № 261. Ч. 2. Арк. 159–161 зв. Тогочасна копія. На документі намальовано чотири кола, всередині яких напис: «Місто печати» і «Місто печати сотні Ивангородской»).**

#### № 41

#### 1745, березня 12 (1). – Стародуб. – Купча.

«Тисяча сімсот чотиредесят пятого года, марта первого.

Ми, ниже именованние, відомо чиним сим нашим добровольним купчїим писанием всякого суда и права, кому того відати тепер и в потомние часы потреба указоватимет иж ми, Василь Корх, с братом своїм родним, Иваном и племенники, а его, Ивана, синами, Григорием и Андреем, по общему нашему согласию, по иміющемуся у нас писму тысяча шестьсот девятдесятаго года, мсїца марта шестогонадцят числа от Ивана Романовского, сотника мглинского, данном за рукою его отцеві нашему, Петру, прозванием Корх, на заняте млина в сотні Мглинской, в деревні Касичах, на річки Иржачи во вічне владіние як в том писмі изображено по занято же такой греблі к устроению млина з Иваном Романовским, сотником мглинским, отец наш владіл третью частию як с камня, так и ступ розміровими приходами без всякого препятія и обиди, а сотник мглинский двома частями, як в писмі его показано. Так же и рибною ловлею по третям иміющии же ся огороди об меж зо всіх сторон поміжников: с едной стороны Ивана Андросенка, а з другой стороны от улиці идучой к Озаричам в

селидби, а з других огородец через дорогу от Сугаковой и Журавлевой селидби, якую часть отческую добровольне, ані с какова принуждения продали у вічність на енералную войсковую артиллерию за сумму шестдесят рублей. Якие денги всі сполна отобрали своїми руками, отдаляем самих себе и потомков своих, и всіх близких и далеких свойственников наших тепер и на потомние часи и ніхто интересоватися до владніния части онаго млина и огородов и рибной ловлі под об[ов]язком и варунком правним на турбатора под виною той же вишеписанной сумми подкладаем вдвое. Артиллері же енеральной во владніне вічное и спокойное подаем навсегда, а ежели б хто імлі до владніния такой части млина и огородов и надлежащей части рибной ловлі интересоватися и прелятствия ділати, то ми и наслідники наши должни своим сунктом заступат и оборонят от находящих без всякого отрицания. А оная мельница когда внов фундовалася на чотирох винцах, на двох сторчевих и на двох плазових, била и на строение всякой пуци невозбранно рубат било ні от кого, тогда для того, что пуца неділанная кромі бортей и залачов волна бивала, бо ми при отцеві неотлучне били и добре про то відаем, сию купчую ми, продавци, позволяем на яком хотя уряді записат в книги и конфірмоват позволяем, да и письмо вишепоказанное Ивана Романовского на тот млин, в нас імючоеся, при сем оной же генеральной войсковой артиллері, асаулу пну Семену Карпіці, вручили, чего для на сей добровольной купчей как ми ниже подписавшиеся, так и упрошение свідители, своеручно подписались.

В подлинном подпис:

К сей добровольной купчей вомісто жителя Старой Гути Василя Корха и брата его Ивана Корха, жителя Великой Дуброви, по их рукоданному купчому писму и по устному прошению, вомісто их в освидітельство збору индуктового дозорца почепский Яков Федоров Хелкидоцкий руку приложил.

К сей добровольной купчей, будучи упрошені от жителей Старой Гути Василя и Ивана Корхов о вишеписанной продажи для свідительства руку и печат свою приложил значковий товариш полку Стародубовского Софон Юркевич.

К сей добровольной купчей, будучи упрошені от жителей Старой Гути Василя и Ивана Корхов о вишеписанной продажи для свідительства руку и печат свою приложил значковий товариш полку Стародубовского Иродион Янченко.

К сей добровольной купчей, будучи упрошение от жителей Старой Гути Василя и Иванова (!) Корхов о вишеписанной продажи для свідительства руку и печат свою приложил хоружий сотні полковой Стародубовской Василий Велінский руку приложил (!).

**(БІАН. ВР. № 261. Ч. 1. Арк. 161–162 зв. Тогочасна копія На документі намальовано три кола, всередині якиз написано: «Місто печати»).**

#### № 42

#### 1745, вересня 11 (серпня 31). – с. Березова Лука. – Купча.

«Тисяча сімсот сорок пятого году мсця августа тридцят первого дня.

Я, Оришка, Иванова доч, по мужу Мойсііха, прозванием Сапожка, жителка березолуцкая, чиню відомо сим моім купчим писаним во всяком суду и права и кому о сем відати тепер и впрд будет потреба, иж міючи я власний свой дворик с хатою рубленую, сімни и коморою в селі Березовой Луки, мною куплею набутий, помеж з едной стороны дворца енеральной войсковой артиллері, а з другой Анни Малкувни, козачки и жителки березолуцкой двора лежачий, нікому ні в чем не пенний и не заведенний. Але як владіла я оним спокойно, так з доброй волі моей без жадного примусу продала на енералную войсковую артиллерию во вічност за сумму готових грошей рублей шест. Якие денги всі сполна руками моими от покупщика енеральной войсковой артиллері Василя Синільника отобравши, самой себе, дітей и родственников моіх, близких и далеких, от оной продажи вовся отдаляю и вчисте права своего изрекаюся под обовязком и варунком правним на турбатора тоеи же вишеписанной сумми вдвое. А енеральной войсковой артиллері волно будет тим моім проданим двориком и на нем імючимся хоронним строением как хотя владіти и ко наименшой перешкоди диспонувати. Буди же показанный в тот мною проданный дворик міл би хто интересоватся и какою трудност чинит, то должна я і діти мои своим сумбтом защишат и оборонят. Чего ради для лучшей віри и кріпости с подписом имени моего и упрошением мною ж знатних персон, на сем подписавшися, дала сию енеральной войсковой артиллері купчую року и дня вишеписанных.

В подлинном подпис таков:

К сей купчей вмісто продавци Оришки Ивановой дочери Мойсііхи Лаповки, жителки березолуцкой, яко неграмотной по ея прошению поп березоволуцкий Филип Петров руку приложил.

При сей продажи бил и по прошению вишеписанной Оришки Лаповки, житель березолуцкий Федор Навроцкий во свідительство подписался и печат свою приложил.

При сей продажи бил и по прошению вишеписанной Оришки Лаповки, житель березолуцкий Данило Пулипец во свідительство подписался и печат свою приложил.

При сей продажи бил и по прошению вишеписанной Оришки Лаповки, житель березолуцкий Игнат Петров во свідительство подписался и печат свою приложил.

Сия купчая запись от продавци вишепомянутой Оришки, Лапиновой дочери, сотенной комишанской канцелярі била презентована, которая нами слышана и в книгу шнуруву записана и в лутшую крепость с подписом рук нших и с притиснением городской печати с надлежащим рукам видала.

1745 году сентября 7 числа.

В подлинном подписано тако:

Сотник комишанский Павел Золотаревский.

Атаман городской Петро Пашенко.

Сотні Комишанской сотенний асаул Павел Кисилев».

(БПАН. ВР. № 261. Т. 2. Арк. 165–165 зв. Тогочасна копія. Підписи свідків скріплено печатками. Внизу документа коло, всередині якого напис: «Місто печати городової»).

№ 43

1751, жовтня 7 (вересня 26). – Відповідь на запит Генеральної військової канцелярії.

«В генеральную войсковую канцелярию управления генеральной войсковой артиллерии потребно известия: оная артиллерия на каком основаніи, то ест за силу яких точно указов или определений, учреждена и иміет свое содержание. Справяс кем дано, под сим подписат и со всіх к тому служащих справок приличные выписав, при сем же сообщитъ, ибо об оном по енеральной канцелярії за погорініем в 748 году многих, в том числі по той артиллеріи разных и всіх дел, к акуратной справки учинит ні (...)»\* сентября \_\_ 1751 году.

В подлинном подпис:

Войсковой канцелярист Костантий Криевич.

По справки в канцелярії енеральной войсковой артиллеріи явилос, что генеральная войсковая артиллерия основана и учреждена по рішительному четвертом у пункту и по другим грамотам, універсалам гетманским и указам. А иміет свое содержание от города Коропа и з других определенных міст и якие устроїв (?) служащие справки приличные по той канцелярії енеральной артиллеріи сискав з оних выписав, экстракт при сем сообщается.

1751 году сентября 26 д.».

(БПАН. ВР. № 261. Ч. 1. Арк. 166. Тогочасна копія).

**o. Мицик Юрій Андрійович** – доктор історичних наук, професор, головний науковий співробітник Інституту української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського Національної Академії наук України (вул. Трьохсвятительська, 4, м. Київ, 01001, Україна).

**pr. Mytsyk Yurii** – doctor of historical sciences, professor, chief scientist at the M.S. Hrushevsky Institute of Ukrainian archaeography and source studies of the National Academy of sciences of Ukraine (4 Trokhsviatyetska Str., Kyiv, 01001, Ukraine).

E-mail: mytsyk2002@ukr.net

**Тарасенко Інна Юріївна** – кандидат історичних наук, науковий співробітник Інституту української археографії та джерелознавства імені М. С. Грушевського Національної Академії наук України (вул. Трьохсвятительська, 4, м. Київ, 01001, Україна).

**Tarasenko Inna** – Ph.D. in historical sciences, research fellow at the M.S. Hrushevsky Institute of Ukrainian archaeography and source studies of the National Academy of sciences of Ukraine (4 Trokhsviatyetska Str., Kyiv, 01001, Ukraine).

E-mail: innatarasenko86@gmail.com

## FROM NEW DOCUMENTS ON THE HISTORY OF THE SIVERSHCHYNA 17<sup>th</sup>–18<sup>th</sup> c. (part 26)

*The purpose of this publication is to introduce into scientific circulation important documents on the history of the Hetmanate of the 17<sup>th</sup>–18<sup>th</sup> c., discovered mainly in archives of Krakow (Poland). These are various business documents (bills of sale, complaints, reports, etc.), as well as letters of the Polish gentry describing the events of the National Liberation War of the Ukrainian people against the oppression of the Polish-Lithuanian Commonwealth in 1648–1658. The scientific novelty is closely related to the stated goal, since for the first time archival, non-print sources stored in the State Archives of Krakow, the manuscripts department of the Library of the University of Wroclaw, the manuscripts department of the Library of the Polish Academy of sciences and the Academy of arts in Krakow (Poland), the Institute of manuscripts of the Vernadsky National library of Ukraine, and the Institute of manuscripts of the National library of Ukraine are introduced into scientific circulation. For the first time, important facts from the socio-economic, military and political history of Ukraine in the mid-17<sup>th</sup>–18<sup>th</sup> c. are established, the activities of the judiciary, and the everyday life of the Ukrainian people. The documents concerning such a little-studied region as Starodubshchyna are also important. This ethnic Ukrainian land is now part of Russia, and every effort is being made to erase the memory of its statehood. In Ukraine itself, the history of Starodubshchyna has not been studied for a long time, and now these studies are just beginning.*

**Key words:** universal, letters, hetman, Hetmanate, Sivershchyna, bills of sale.

Дата подання: 21 липня 2023 р.

Дата затвердження до друку: 20 серпня 2023 р.

### Цитування за ДСТУ 8302:2015

Мицик, Ю., Тарасенко, І. Из новых документів до історії Сіверщини XVII–XVIII ст. (частина 26). *Сіверянський літопис*. 2023. № 4. С. 95–116. DOI: 10.58407/litopis.230408.

### Цитування за стандартом APA

Mytsyk, Yu., Tarasenko, I. (2023). Iz novykh dokumentiv do istorii Sivershchyny XVII–XVIII st. (chastyna 26) [From new documents on the history of the Sivershchyna 17<sup>th</sup>–18<sup>th</sup> c. (part 26)]. *Siverianskyi litopys – Siverian chronicle*, 4, P. 95–116. DOI: 10.58407/litopis.230408.